

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostního managementu

Katedra soukromého práva

Dobré mravy

Diplomová práce

Good manners

Master thesis

VEDOUCÍ PRÁCE

prof. JUDr. Mgr. Josef SALAČ, Ph.D.

AUTOR PRÁCE

Bc. Radek ŠPINAR

PRAHA

2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze, dne 13. března 2024

Bc. Radek Špinar

Poděkování

Uctivě děkuji prof. doc. JUDr. Mgr. Josefu Salačovi, Ph.D. za vstřícnost a odborné vedení práce. Velké díky patří také rodině za podporu během studia.

ANOTACE

Diplomová práce se zabývá dobrými mravy v systému práva České republiky, Rakouska a Německa. Nejprve se diplomant snaží ozřejmit vývoj dobrých mravů od římské říše až do současnosti. Následně objasnit institut dobrých mravů v právním systému České republiky. Dále jejich postavení v právním systému Rakouské republiky a Spolkové republiky Německo. Následně jsou vyloženy typické okruhy výhrady dobrých mravů a příklady jejich řešení v rozhodnutích Nejvyššího soudu ČR a Ústavního soudu ČR. Nakonec jsou předloženy návrhy na možnost vytvoření jasnějšího a spravedlivějšího právního prostředí v oblasti aplikace dobrých mravů jako korektivu občanského práva v České republice.

KLÍČOVÁ SLOVA

Občanské právo * dobré mravy * lichva * rodinná morálka * hospodářská svoboda
* ABGB * BGB

ANNOTATION

The thesis deals with good manners in the legal system of the Czech Republic, Austria and Germany. First of all, the graduate tries to explain the development of good manners from the Roman Empire to the present day. Subsequently, he explains the institution of good manners in the legal system of the Czech Republic. Then, he examines their position in the legal system of the Republic of Austria and the Federal Republic of Germany. Subsequently, the typical areas of the good morals objection and examples of their solution in the decisions of the Supreme Court of the Czech Republic and the Constitutional Court of the Czech Republic are explained. Finally, proposals are made for the possibility of creating a clearer and fairer legal environment in the field of the application of good manners as a corrective to civil law in the Czech Republic.

KEYWORDS

Civil law * good manners * family law * usury * family morals * economic freedom
* ABGB * BGB

Obsah

1. Úvod.....	7
2. Pojem a vývoj dobrých mravů z hlediska historie.....	8
2.1. Pojem dobré mravy.....	8
2.2. Římská říše.....	16
2.3. Období po pádu Říma.....	18
2.4. Období Československa a České republiky.....	19
2.4.1. Právní postavení institutu dobrých mravů z hlediska obecného zákoníku občanského z roku 1811.....	20
2.4.2. Právní postavení institutu dobrých mravů z hlediska občanského zákoníku z roku 1950.....	23
2.4.3. Právní postavení institutu dobrých mravů z hlediska občanského zákoníku z roku 1964.....	25
2.4.4. Právní postavení institutu dobrých mravů z hlediska občanského zákoníku z roku 2012.....	28
3. Právní úprava institutu dobrých mravů v Rakousku.....	31
3.1. Dobré mravy v rakouském právu.....	32
3.2. Rozpor s dobrými mravy.....	32
3.3. Právní úprava vybraných výhrad dobrých mravů.....	35
3.3.1. Lichva.....	35
3.3.2. Rodinná morálka.....	36
3.3.3. Ochrana rozhodování v oblasti hospodářské svobody.....	38
4. Právní úprava institutu dobrých mravů v Německu.....	39
4.1. Dobré mravy v německém právu.....	39
4.2. Rozpor s dobrými mravy.....	41
4.3. Právní úprava vybraných výhrad dobrých mravů.....	42
4.3.1. Lichva.....	42
4.3.2. Rodinná morálka.....	43
4.3.3. Ochrana rozhodování v oblasti hospodářské svobody.....	44
5. Typické okruhy výhrady dobrých mravů.....	45
5.1. Lichva.....	45
5.2. Rodinná morálka.....	48
5.3. Ochrana rozhodování v oblasti hospodářské svobody.....	51
5.4. Vybraná judikatura Ústavního soudu ČR.....	53

5.5. Vybraná judikatura Nejvyššího soudu ČR.....	56
6. Závěr.....	59
Použitá literatura:	63

1. Úvod

Dobré mravy představují klíčový institut v právním systému střeoevropského prostoru, a to jak v minulosti, tak i v současnosti. Tato diplomová práce se zaměřuje na interpretaci a vývoj institutu dobrých mravů ve střeoevropském kontextu, s konkrétním důrazem na Rakousko, Německo a Českou republiku a popis typických okruhů výhrady dobrých mravů.

První část práce se věnuje historickému vývoji pojmu dobrých mravů, začínaje obdobím římské říše a sledující jeho vývoj po pádu Říma. Následně je pozornost věnována období Československa a České republiky, kde jsou analyzovány různé právní postavení institutu dobrých mravů v občanském zákoníku z let 1811, 1950, 1964 a 2012.

Druhá část práce je zaměřena na právní úpravu institutu dobrých mravů v Rakousku, s důrazem na jeho definici, rozpor s dobrými mravy a vybrané druhy nedovolených právních úkonů. Následně je věnována podobná analýza právní úpravy v Německu.

Třetí část práce analyzuje obvyklé oblasti etických rezerv, včetně fenoménů lichvy, rodinné etiky a zabezpečení rozhodování ve sféře ekonomické autonomie. Zvláštní pozornost je věnována vybrané judikatuře Ústavního soudu České republiky a Nejvyššího soudu České republiky v této oblasti.

Celkovým cílem této diplomové práce je poskytnout komplexní pohled na institut dobrých mravů ve střeoevropském právním prostředí a posoudit jeho vývoj a význam v právním rámci těchto zemí. V závěru jsou předloženy návrhy na možnost vytvoření jasnějšího a spravedlivějšího právního prostředí v oblasti aplikace dobrých mravů jako korektivu občanského práva v České republice.

2. Pojem a vývoj dobrých mravů z hlediska historie

2.1. Pojem dobré mravy

Dobré mravy jsou označovány jako abstraktní právní koncept zařazený do specifické kategorie právních termínů.

Tato kategorie zahrnuje situace nebo jevy s proměnlivým rozsahem, který často závisí na konkrétních podmínkách nebo kontextu uplatnění normy. Jedná se o pojmy podléhající změnám v čase a také jsou ovlivněny místem v jakém se konkrétní právní normy aplikují. Zákonodárce prostřednictvím těchto pojmů nabízí orgánům vykonávajícím právní předpisy pružnost při hodnocení, při kterém se musí rozhodnout, zda konkrétní situace spadá do rozsahu neurčitého pojmu či nikoli. Využívání neurčitých pojmů pak všeobecně umožňuje flexibilitu a adaptabilitu právního systému k různým situacím. Orgánům aplikujícím právní předpisy tak poskytuje manévrovací prostor k uvážení kontextu a specifik dané situace. Tato flexibilita vede k proměnlivosti výkladu a aplikace právních norem, což může být jak výhodné pro dosažení spravedlivých rozhodnutí, tak může vyžadovat pečlivou a uvážlivou právní analýzu. Neurčité pojmy tak hrají klíčovou roli v dynamice a adaptabilitě právního prostředí k proměnlivým požadavkům společnosti a proměnám v jejím vnímání morálních a etických hodnot.

Dobré mravy a morální pravidla odrážejí aktuální stav společnosti. V případech, kdy je společnost pevně zakotvena v náboženských hodnotách, se mravní normy často odvozují z těchto náboženských principů. Jedná se o pravidla, jež se vyvíjejí a mění v průběhu času společně s dynamikou celého společenského kontextu, jako horizont platnosti. Z tohoto plyne skutečnost naznačuje, že dobré mravy jsou právním pojmem s nejistým obsahem. Zákonodárce se nesnaží vázat pojem dobrých mravů na pevnou legální definici, která by byla striktní a neměnná.

Naopak, poskytuje široký manévrovací prostor, zejména soudcům, což vytváří pružnost a adaptabilitu v právním systému.¹

Dobré mravy, společně s pojmem dobré víry, představují jednu z klíčových zásad civilního práva, které nejenže stanovují mravní rámec pro celé soukromoprávní odvětví, ale i zohledňují etické a morální aspekty v právním kontextu. Tyto zásady nejsou pouze izolovanými pojmy, ale vzájemně propojenými koncepty, kde dobré mravy neodmyslitelně souvisí s dalšími termíny, jako je například bona fides, abusus iuris a další. V kontextu obecnější kategorie ekvity se dobré mravy stávají klíčovým nástrojem pro dosažení spravedlnosti a férovosti v právních vztazích. Tímto způsobem se jedná o principy, které nejen formují a usměrňují konkrétní právní případy, ale také poskytují rámec pro etické rozhodování v rámci soukromoprávní oblasti.²

Vycházejíc z toho plyne, že pravidla týkající se dobrých mravů jsou dynamická a podléhají proměnám v průběhu času v souladu se změnami ve společnosti, jako jejich horizont platnosti. Tento horizont platnosti naznačuje, že normy spojené s dobrými mravy nejsou statickými entitami, ale spíše se vyvíjejí a adaptovaly na měnící se hodnoty a normy společnosti. Jedná se tak o jeden z důvodů, proč je termín "dobré mravy" považován za neurčitý právní pojem. Zákonodárce záměrně neváže pojem dobrých mravů žádnou striktní legální definicí, která by byla pevná a neměnná. Místo toho poskytuje široký prostor pro výklad a aplikaci, zejména soudcům, kteří mají klíčovou roli při posuzování konkrétních právních případů.

Morální normy budou jednotlivci vnímány individuálně v závislosti na jejich osobních zkušenostech a výchově. Nicméně, i přes tuto subjektivitu, by měly existovat určité stěžejní body, kde by se tyto individuální perspektivy měly setkávat a vzájemně respektovat. Soudce by měl být schopen rozpoznat tyto individuální odlišnosti a v případě nesrovnalostí by měl spíše přiklánět k normám a hodnotám,

¹ ŠVESTKA Jiří, DVORÁK Jan, FIALA Josef, PELIKÁNOVÁ Irena, PELIKÁN Robert, BANYAIOVÁ a kolektiv. *Občanský zákoník: komentář*. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. ISBN 978-80-7478-638-9. s. 10.

² HRDLIČKA Miloslav *Systém zásad soukromého práva*. Brno: Masarykova univerzita. 2010. ISSN: 1210-9126. s. 112.

kteře jsou uznávané ve společnosti jako celek, a nikoli pouze podle svých vlastních individuálních pravidel.³

Grus vyjádřil svůj názor na etické normy jako prostředek k nápravě soukromého práva zejména v očích soudců. Podle jeho přesvědčení by měli soudci využívat morálních principů k úpravě soukromého práva a zajistit tak spravedlivost. Princip rovnosti, který zdůrazňuje konzistentní rozhodování ve stejně situovaných případech, je klíčovým prvkem, podporujícím myšlenku "práva dobrých mravů" jako nedílné součásti rozhodovacího procesu soudců. Tímto způsobem soudci využívají etické normy jako prostředku k dosažení spravedlnosti ve svých rozhodnutích.⁴

Pojem dobré mravy je v naší společnosti respektován jako soubor pravidel poctivosti a slušnosti, která umožňují jednotlivcům uzavírat dohody o svých právech a povinnostech, jež odchyľují od zákonných normativů, neboť samotný pojem dobrých mravů není pevně zakotven v právním systému. Je klíčové si však uvědomit, že tato práva a povinnosti nesmí být v rozporu s principy dobrých mravů. Dobré mravy tak slouží jako obecný nástroj, skrze který má soud možnost zmírnit určité nespravedlnosti a tvrdosti, které by mohly vzniknout v důsledku striktní aplikace práva bez ohledu na konkrétní situaci. Rozsah tohoto pojmu se vytváří především rozhodováním soudu v konkrétním případě a zohledňuje veškeré okolnosti dané situace.⁵

Otázka definice dobrých mravů je velice komplikovaná právně z filozofického hlediska. Právní termín "dobré mravy" vytváří v českém právním systému určitou zvláštnost. Nárok na soulad lidského jednání, a zejména právních činů, s etickými normami je jasně vyjádřen v některých zásadních právních předpisech a teoreticky se považuje za zásadní. Tato nezpochybnitelnost však nespočívá ve své podstatě, zejména pak v praxi jeho aplikace.⁶ Důraz konceptu dobrých mravů je zohledněn

³ HRDLIČKA, Miloslav *Systém zásad soukromého práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2010, ISSN: 1210-9126. s. 78.

⁴ GRUS, Zdeněk: *Dobré mravy ve světle publikované judikatury*. Právní rozhledy. 2004, roč. 12, č. 3, s. 112-115. ISSN 1210-641., s. 112.

⁵ VLACHOVÁ, Barbora. *Právo pro podnikatele*. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2020. ISBN 978-80-88330-27-1, s. 15.

⁶ KROUPA Jiří. Jeden z nejvágnějších právních pojmů. Ministerstvo vnitra. 2008. Online. Dostupné z <https://www.mvcr.cz/clanek/jeden-z-nejvagnejsich-pravnych-pojmu.aspx>. [cit. 2024-02- 22].

zejména v následujících ustanoveních zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „NOZ“):

- § 2 odst. 3 NOZ - vytváření a prosazování právních předpisů by nemělo být v konfliktu s etickými normami a vyvolávat krutost nebo bezcitnost, která by odporovala běžnému lidskému citu,
- § 3 odst.1 NOZ - dobré mravy hrají klíčovou roli při prosazování principu, že vykonávání práv a povinností v rámci občanskoprávních vztahů by nemělo neoprávněně narušovat práva ani zájmy ostatních. Zároveň by tato činnost neměla odporovat zásadám dobrých mravů,
- § 39 NOZ - právní úkon je neplatný v případě, že odporuje dobrým mravům.⁷

Dobré mravy tedy představují právní termín, který chápeme jako jeden z nejnejasnějších právních termínů vedoucí v praxi k jeho diskvalifikaci. Tato nejistota se ještě prohlubuje sklonem k subjektivizaci daného pojmu. Při řešení reálných právních sporů lze očekávat, že dobré mravy budou interpretovány subjektivně v souladu s vlastními zájmy, a chování protistrany bude automaticky považováno za neslučitelné s dobrými mravy. Jedná se o přístup vedoucí k pochopitelnému, avšak právně nihilistickému stanovisku, kde je termín dobrých mravů považován za natolik neurčitý a automaticky ovlivněný subjektivní perspektivou, že je téměř nemožné mu přisuzovat vážnost. Vzhledem k vysoké míře nejistoty a subjektivismu spojené s konceptem dobrých mravů existuje přirozená tendence vyhnout se jeho užívání a automaticky jej odmítnout, pokud je někdo na něj odkázán. V praxi se potvrzení nebo vyvrácení souladu určitého jednání s dobrými mravy občas stává spíše formálním procesem, který může být vyřízen jedinou větou.⁸

Právo a morálka často vzájemně splývají, kde v rámci právního kontextu dobře chované normy představují tu část morálky, kterou právo uznává. Vzhledem k existenci několika morálních systémů ve společnosti někteří autoři odmítají takové propojení. Naopak jiní považují obsah pojmu "dobré mravy" za spíše

⁷ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁸ KROUPA Jiří. *Jeden z nejvágnějších právních pojmů*. Ministerstvo vnitra. 2008. Online. Dostupné z <https://www.mvcr.cz/clanek/jeden-z-nejvagnejcich-pravnich-pojmu.aspx>. [cit. 2024-02- 22].

filozofický, vzhledem k rozmanitosti morálních perspektiv. Někteří autoři uznávají rozdíly mezi morálkou a mravností, zatímco jiní věří, že spíše představují kategorii právní.⁹ Vztah mezi právem a morálkou, včetně etiky a případných náboženských předpisů, prodělal logický a složitý historický vývoj, paralelně s vývojem samotného práva. Tento vývoj je pevně spojen s proměnami ve společnosti a neustále probíhá.

Český právní filozof Vladimír Kubeš pojímal dobré mravy hned z několika úhlů, které jsou následující:

- Kohlerovi následovníci = pojmání dobrých mravů může být interpretováno jako odkaz na neposkvrněnou morálku ve své absolutní existenci. Tato morálka představuje jakýsi transcendentální smysl, morální zákon, který je výrazně formován nejen autorovými osobními pohnutkami, ale také jeho filozofickým základem a životními zkušenostmi. Tímto způsobem se pojmá dobré mravy jako odraz jedinečné morální vizí, která rezonuje s autentickým vnitřním já autora. Ve svém podání dobré mravy nejsou pouze abstraktní normou, ale spíše manifestací individuální etické perspektivy. Jsou nerozlučně spojeni s jednotlivcem, který tvoří a formuje tuto morální paradigma. Odkaz na čistou morálku zdůrazňuje nejen samotnou podstatu dobrých mravů, ale také jejich kořeny v autentickém vnitřním já, což přináší do diskuse o morálních hodnotách osobní rozměr a hloubku. Rozumění dobrých mravů jako odkazu na absolutní morálku znamená, že morální imperativ není pouze externím pravidlem či norem, nýbrž nese pečeť osobního přesvědčení a hluboké filozofické reflexe. To reflektuje složitý vztah mezi individuální subjektivitou a univerzálními morálními hodnotami, který přispívá k celkovému chápání etických postojů a rozhodování. V konečném důsledku, pojetí dobrých mravů následující Kohlera nabízí pohled na morální rozměr jako na neustále se rozvíjející entitu, která v sobě nese nejen filozofické zdůvodnění, ale i bohatství individuálního pohledu a životních zkušeností autora.¹⁰

⁹ SPÁČIL Jiří, *Nejvyšší soud České republiky: Vymezení pojmu „dobré mravy“*, Právní rozhledy, 2003, č. 6.

¹⁰ KUBEŠ Vladimír. *Smlouvy proti dobrým mravům*. Praha: Orbis, 1933. s.101.

- Salinger = J.D. Salinger přikládá významné místo pojmu "dobré mravy" zejména do rukou soudce a zdůrazňuje, že jejich interpretace a uplatňování závisí na osobním rozhodování samotného soudce. Tím vytváří dojem, že dobré mravy nejsou striktně definovaným souborem pravidel či normativních postupů, nýbrž jsou spíše utvářeny a formovány v rámci soudcovského uvážení. Podle Salingerova pohledu tedy dobré mravy neexistují jako statická entita, ale jsou spíše dynamickým konceptem, který podléhá jedinečnému chápání a hodnocení soudce v konkrétním kontextu. Soudce má v tomto rámci klíčovou roli při interpretaci a aplikaci těchto mravních principů v souladu s daným právním případem. Ve své perspektivě tak Salinger kladně vnímá flexibilitu a adaptabilitu, kterou soudce může přinést do procesu rozhodování v souladu s dobrými mravy. To zároveň naznačuje, že pojmový obsah dobrých mravů nemusí být jednoznačně stanovený, ale může se vyvíjet a měnit v závislosti na konkrétních okolnostech a etickém posouzení soudce. Celkově Salingerovo přisuzování významu dobrým mravům ve světle soudcovského uvážení reflektuje jeho postoj k individuálnímu hodnocení a zdůrazňuje, že morální rozměr práva je komplexním jevem, který je ovlivněn osobními perspektivami a hodnotami jednotlivých soudců.¹¹
- sociologická skupina = sociologická skupina přistupuje k pojmu mravů s odlišným pohledem než Kohlerovo pojetí čisté morálky v jejím absolutním bytí. Namísto toho, aby mravy chápala jako výraz morálky v nejčistším možném smyslu, tato skupina se snaží přiblížit k porozumění morálním hodnotám prostřednictvím sociologického přístupu, zohledňujícího názory a postoje společnosti. Sociologický přístup k mravům reflektuje snahu porozumět etickým normám prostřednictvím analýzy sociálních struktur, interakcí a postojů, které formují kolektivní vědomí. Tímto způsobem se snaží identifikovat, jak jsou mravy utvářeny a ovlivňovány vnějšími

¹¹ KUBEŠ Vladimír. *Smlouvy proti dobrým mravům*. Praha: Orbis, 1933. s.101.

faktory a normami, jež jsou konstruovány společností jako celek. Ve srovnání s přístupem Kohlera, který zdůrazňuje individuální morální zákon autora bytí, sociologická skupina klade důraz na kolektivní aspekty morálního chápání. Přijímá předpoklad, že morální hodnoty jsou do značné míry vytvářeny a sdíleny společností, což ovlivňuje názory jednotlivců a formuje jejich přístup k mravům. V této perspektivě tedy morální hodnoty nejsou vnímány jako univerzální a neměnné, nýbrž jako dynamický fenomén, který je spjat s evolucí a změnami v sociálním kontextu. Sociologická skupina tak přináší do diskuse o mravech společenský rozměr, který reflektuje pestrost názorů a postojů, jež jsou formovány v rámci kolektivního vývoje a interakce.¹²

- Goezova skupina = Goezova skupina věnuje svou pozornost zejména formální stránce argumentace, přičemž se zaměřuje na strukturu a pravidla prezentace. Přesto však vyvolává otázky ohledně jejího zanedbání obsahové stránky, což naznačuje, že akcentuje pouze formální aspekty bez dostatečného zřetele k obsahovým dimenzím tématu. Skupina Goeze se zdá být věnována formálním kritériím a procedurám na úkor samotného obsahu argumentace. To může naznačovat omezený důraz na podstatu a hloubku tématu, což může ovlivnit komplexnost a soudržnost prezentovaných názorů. Takový přístup může vyvolávat otázky ohledně toho, zda skupina plně ocenila a reflektovala relevantní obsahové aspekty tématu, kterými by se měla zabývat. V přímém kontrastu k důrazu na formální stránku argumentace může být kladen důraz na obsahovou dimenzi, který zahrnuje detailní analýzu, komplexní argumentaci a schopnost reflektovat hlubší významy a souvislosti. Tyto aspekty jsou klíčové pro dosažení vyvážené a informované diskuse o daném tématu. Je tedy nezbytné, aby Goezova skupina uznala důležitost jak formálních, tak obsahových hledisek argumentace a aby se snažila dosáhnout harmonické rovnováhy mezi oběma, což by posílilo kvalitu celkové diskuse a vyjádření skupiny¹³

¹² KUBEŠ Vladimír. *Smlouvy proti dobrým mravům*. Praha: Orbis, 1933. s.101.

¹³ KUBEŠ Vladimír. *Smlouvy proti dobrým mravům*. Praha: Orbis, 1933. s.101.

- Stammerova skupina = Skupina pod vedením Stammera vytváří interpretaci pojmu dobrých mravů, kterou lze vnímat jako odkaz na správné právo. Stammerova perspektiva zdůrazňuje propojení mezi morálními normami a správností v kontextu právního systému. Tato interpretace dobrých mravů slouží jako indikátor správného jednání a etických standardů, jež by měly být zohledněny ve sféře práva. V tomto rámci skupina Stammera klade důraz na to, že dobré mravy fungují jako jakýsi navigační prvek pro identifikaci spravedlivého a eticky akceptovatelného chování. Představa o nich jako o odkazu na správné právo naznačuje, že dodržování morálních zásad je klíčové pro zachování a posílení integrity právního systému. Stammerova skupina také může argumentovat, že skrze dobře definované mravní směrnice lze dosáhnout spravedlnosti a rovnováhy ve společnosti. Věnuje se konceptuálnímu propojení mezi morálním charakterem a fungováním právních institucí, což může považovat za klíčový prvek ve vytváření spravedlivého a eticky orientovaného právního prostředí. Celkově tedy Stammerova skupina zdůrazňuje důležitost propojení dobrých mravů a správnosti práva, což by mohlo přinést do diskuse o morálních hodnotách a etických normách v právním systému nový rozměr.¹⁴
- Dernburgova skupina = Skupina pod vedením Dernburga interpretuje pojem dobrých mravů jako indikátor kvality sociálního stavu společnosti. Dernburgova perspektiva klade důraz na spojení mezi morálním chováním jednotlivců a celkovým sociálním kontextem, vnímá dobré mravy jako odraz zdravého sociálního stavu. Podle této interpretace jsou dobré mravy považovány za ukazatel širšího sociálního prostředí, ve kterém jednotlivci působí. Skupina argumentuje, že kvalitní sociální stav vytváří prostředí, které podporuje a formuje morální normy a hodnoty. Dernburgova skupina tak zdůrazňuje vzájemnou interakci mezi individuálním morálním chováním a společenským kontextem, kde se dobře chovat a dodržovat morální

¹⁴ KUBEŠ Vladimír. *Smlouvy proti dobrým mravům*. Praha: Orbis, 1933. s.101.

zásady stává klíčem k udržení zdravé sociální struktury. V tomto rámci by Dernburgova skupina mohla argumentovat, že dobré mravy nejsou pouze osobním rozhodnutím jednotlivců, ale mají širší dopad na společnost jako celek. Považuje dobré mravy za faktor, který přispívá k utváření sociálního prostředí, jež podporuje vzájemnou důvěru, spravedlnost a etické jednání. Celkově tedy Dernburgova skupina vnímá dobré mravy jako klíčový prvek pro vytvoření zdravého sociálního stavu ve společnosti a klade důraz na symbiózu mezi individuálním morálním jednáním a celkovým společenským kontextem.¹⁵

2.2. Římská říše

„Právní úkon je contra bonos mores tehdy, jestliže je obsah smlouvy v rozporu s citem pro slušnost a pravidly slušnosti, jak je uznávají všichni slušní a spravedlivě myslící lidé, nebo pokud vykazuje zjevné znaky výstřednosti, které jsou s to pobouřit slušného člověka.“¹⁶

Také v období Říma byl výklad pojmu dobré mravy velmi nejasný, protože tato zásada byla vždy aplikována na konkrétní situace. Nicméně součástí právních norem byl požadavek na dodržování morálky formulován převážně negativně, zejména jako zákaz jednání odporujícího dobrým mravům.

Římské právo je považováno za původce konceptu dobrých mravů samotných, především díky oficiálnímu oddělení morálních zásad od práva v tomto období. Toto odlišení znamenalo rozdělení římského práva od práva zvykového, kde byla morálka integrální součástí jeho normativních pravidel. V kontextu římské právní tradice je termín "dobré mravy" nebo latinsky "boni mores" považován za jeden z nejstarších zásad soukromého práva.¹⁷ Právě římské právo hrálo klíčovou roli při vytváření moderního pojetí této problematiky.¹⁸

¹⁵ KUBEŠ Vladimír. *Smlouvy proti dobrým mravům*. Praha: Orbis, 1933. s. 101.

¹⁶ RUBEŠ Pavel. *Dobré mravy v rukou soudců*. Právní fórum 2006, roč. 3, č. 9 Wolters Kluwer. 27. 9. 2006. s. 8.

¹⁷ SALAČ, Jaroslav. Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu: obsahové meze platnosti právních úkonů (smluv) z hlediska rozporu se zákonem, dobrými mravy a veřejným pořádkem. 2. vyd. Právní instituty. Praha: C.H. Beck, 2004. ISBN isbn8071799149. s. 10.

¹⁸ KINCL, Jaromír. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995. ISBN 9788071790310. s. 100.

Pokud jde o nesoulad s dobrými mravy, tento jev se začal projevovat již v době římského práva, a to jak ve formě nesrovnalosti se zákony, tak jako korektiv smluvní autonomie. Už v této době nemohli právně obstát smlouvy, které byly v konfliktu s dobrými mravy, jelikož neexistoval na tuto problematiku jednotný názor. Jedni byli proto, aby byla díky porušení nemravnosti zneplatněna celá smlouva, druhá strana pak byla pro to, aby byla zneplatněna jen postižená část smlouvy.¹⁹

V římské společnosti byl institut dobrých mravů původně vnímán jako ochrana slušného chování, které bylo v minulosti považováno za standardní. Kromě dobrých mravů byly spojeny i s pojmy jako dobrá víra, zákaz zneužití práva a námitka podvodu.²⁰

Původně šlo o etické a náboženské normy, které se s postupem času přenesly do obecných zvykových právních norem. Tato transformace byla následována vznikem písemných právních norem, přičemž klíčové normy byly součástí Zákona dvanácti desek. Před vznikem písemného práva byly dobré mravy pouze kognitivním základem práva ve větším kontextu, přičemž tato pravidla byla odhalována skrze projevy lidské činnosti, které osvětlovaly jejich podstatu a existenci.²¹ Změna obyčejového práva na psané normy měla daná pravidla, jež musela pro fungování těchto norem fungovat. První podmínkou bylo to, aby převládající část společnosti s touto transformací souhlasila a druhou podmínkou pak bylo to, aby se tyto normy dlouhodobě a opakovaně užívaly. Dobré mravy tak byly považovány za základní stavební kámen ekvity, což římscí právníci vnímali jako pojem nejvyššího řádu.²²

¹⁹ HURDÍK, Jan. *Zásady soukromého práva*. Brno: Masarykova univerzita, 1998. ISBN 8021020016, s. 74-75.

²⁰ SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo: systém a instituce*. 2. upravené vydání. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. ISBN 9788073805661, s. 140.

²¹ HRDINA, Ignác Antonín a DOSTALÍK, Petr. *Přehled římského práva soukromého ke státní souborné zkoušce*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-235-6, s. 21.

²² KINCL, Jaromír. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995. ISBN 9788071790310, s. 265–266.

2.3. Období po pádu Říma

V období pádu Římské říše se koncepce dobrých mrav stala důležitým prvkem společenského řádu. S úpadkem centrální autority a vzestupem lokálních feudálních struktur byla potřeba udržovat pořádek a stabilitu na místní úrovni. Dobré mravy se tak staly klíčovým prvkem morálního a společenského řádu, poskytujícím normy chování a hodnoty, které měly udržovat společnost v souladu.

Po zániku římského impéria došlo k procesu přejímání římskoprávních institutů. Jednalo se o proces, který pro velkou část Evropy znamenal navrácení se k římskému právu, a to především v oblasti soukromého práva.²³

Dobré mravy byly v tomto období často spojovány s tradičními hodnotami a náboženskými přesvědčeními, které sloužily jako základ pro normy chování. Tato spojitost s náboženstvím byla zvláště patrná v kontextu vzrůstající role církve, která se stala mocným faktorem ovlivňujícím morální normy a etické hodnoty ve společnosti. V tomto období se také začala formovat právní tradice, ve které se prvky dobrých mrav staly součástí obyčejového práva, jež regulovalo místní zvyklosti a chování. Tímto způsobem přežívala a transformovala se koncepce dobrých mravů v období pádu Říma, přizpůsobujíc se novým sociálním a politickým podmínkám.

Během 18. a 19. století se ustálilo obecné pravidlo, která upravovalo veškerá právní jednání, jež jsou v rozporu s dobrými mravy. Jakékoli takové jednání bylo deklarováno jako neplatné. Toto pojetí sdíleli i tzv. pandektisté, což byli právníci zabývající se právními studii a teorií, zejména v oblasti římského práva, a to především během 19. století.²⁴ Jejich přístup také ovlivnil i další oblasti studia práva a měl významný dopad na formování evropského právního myšlení.

Termín "pandektisté" je odvozen od latinského slova "pandectae," což znamená komplexní sbírku nebo kompendium. Pandektisté se zaměřovali na studium

²³ SALAČ, Jaroslav. Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu: obsahové meze platnosti právních úkonů (smluv) z hlediska rozporu se zákonem, dobrými mravy a veřejným pořádkem. 2. vyd. Právní instituty. Praha: C.H. Beck, 2004. ISBN 8071799149. s. 13-14.

²⁴ SALAČ, Jaroslav. Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu: obsahové meze platnosti právních úkonů (smluv) z hlediska rozporu se zákonem, dobrými mravy a veřejným pořádkem. 2. vyd. Právní instituty. Praha: C.H. Beck, 2004. ISBN 8071799149. s. 15.

a aplikaci práva na základě obrovské kompilace římského práva zvané "Corpus Juris Civilis," kterou Justinianus I. vytvořil ve 6. století. Corpus Juris Civilis obsahovala tři hlavní části: "Institutiones" (Instituce), "Digesta" (Pandekty), a "Codex" (Zákoník), přičemž pandektisté se především zabývali "Digestami" neboli Pandekty. Tato část obsahovala sbírku právních názorů, rozhodnutí soudů a výkladů římských právníků. Pandektisté se snažili vytvořit systematický a ucelený systém práva, který by byl aplikovatelný na širokou škálu situací.²⁵

Pandektisté se zaměřovali na precizní pojmové myšlení, což vyústilo v rozvoj „pojmové právní vědy“. Jejich práce měla významný dopad, který lze vystopovat až k německému občanskému zákoníku z roku 1896. Toto pravidlo sloužilo jako inspirační zdroj pro vytvoření zmíněného zákoníku. nejen při přípravě občanskoprávní kodifikace v Německu, ale také ve Francii.²⁶

2.4. Období Československa a České republiky

První pokusy o kodifikaci občanského práva v rámci českých zemí byly zahájeny v první polovině 18. století. Začátek kodifikace soukromého práva se datuje k roku 1753, kdy byl zahájen proces vytváření univerzálního Codex Theresianus. Tento návrh zákoníku, představující první rozsáhlou kodifikaci civilního práva, se objevil poprvé v historii právního vývoje na našem území. I přesto, že samotný návrh nikdy nenabyl platnosti, vytváří významný milník v historii právního systému našeho území. Tato iniciativa představuje první kodifikaci soukromého práva v této oblasti a později posloužila jako inspirace pro další úpravy a transformace právního rámce, jako je například známý rakouský Všeobecný občanský zákoník rakouský.²⁷

I když původní podoba Tereziánského kodexu neobsahovala explicitní ustanovení týkající se institutu dobrých mravů, pracovala s tímto konceptem a předpokládala jeho existenci. Uvnitř Tereziánského kodexu však nacházíme odkazy na dobré

²⁵ FREIESLEBEN, Christoph Heinrich. *Corpus Iuris Civilis*. Creative Media Partners, 2023. ISBN 9781022652897.

²⁶ SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo: systém a instituce*. 2. upravené vydání. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. ISBN 9788073805661. s. 43.

²⁷ MALÝ, Karel a SIVÁK, Florián. *Dějiny státu a práva v českých zemích a na Slovensku*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Jinočany: H & H, 1993. ISBN 80-85467-61-5. s. 338.

mravy (gutte Sitten) na několika místech, což naznačuje jeho neformální integraci a význam v právním kontextu té doby. Tuto skutečnost konkrétně lze pozorovat v následujících pasážích:

- třetí kniha v hlavě I. v § 6/50 = tato kniha pojednávala nejen o neúčinnosti právního jednání v rozporu s dobrými mravy,
- první kniha v hlavě XXXIII = tato kniha je věnovaná obyčejům a upravuje problematiku zneužívání zvyků a obyčejů a současně stanovuje jasná omezení.²⁸

Tereziánský kodex odkazuje na koncept dobrých mravů na několika místech, aniž by bylo nutné uvádět všechny konkrétní zmínky. Důležité je, že Tereziánský kodex byl obeznámen s pojmem dobrých mravů, i když ho nenastavoval explicitně. Místo toho mu věnoval určitou pozornost a pracoval s ním v rámci právních úprav dané doby.

2.4.1. Právní postavení institutu dobrých mravů z hlediska obecného zákoníku občanského z roku 1811

V roce 1811 byl Všeobecný občanský zákoník rakouský, v originále Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch (dále jen "ABGB"), označován za klíčový právní dokument a nejdůležitější normu při formování pojetí dobrých mravů. Tento zákoník, schválený císařem Františkem I. pod č. 946 Sb. z. s. 51, definoval konečný obsah dobrých mravů. ABGB byl strukturován do tří částí a zahrnoval přibližně 1 500 paragrafů. Na území České republiky byl recipován zákonem č. 11/1918 Sb. z. a n.²⁹ a byl platný až do roku 1950.³⁰

ABGB v sobě nese dědictví římského práva a pandektismu, přičemž odráží i vliv německého právního myšlení té doby. V kontextu dobrých mravů ABGB nabízí předpisy, které jsou formulovány s ohledem na etické normy a morální hodnoty

²⁸ SOJKA, Drahošlav. *Codex Theresianus*. Online. Brno: Masarykova univerzita. Dostupné z: <https://is.muni.cz/elportal/estud/praf/ps09/codex/web/pages/codex-theresianus-texthtml>. [cit.2024-02- 22].

²⁹ Zákon č. 11/1918 Sb. z. a n., o zřízení samostatného státu československého

³⁰ SCHELLE, Karel a TAUCHEN, Jaromír. *Civilní kodexy*. Právo (Key Publishing). Ostrava: Key Publishing ve spolupráci s The European Society for History of Law, 2010. ISBN 9788074180705. s. 303

společnosti. Úprava dobrých mravů v ABGB má za cíl zajištění spravedlnosti, slušného chování a ochrany morálních hodnot.

V rámci ABGB se pojetí dobrých mravů projevuje především v oblasti smluv a práva rodiny. Při interpretaci a aplikaci právních norem se soudy a právníci často odkazují na požadavky dobrých mravů v souladu s principy spravedlnosti a rovnosti. Tímto způsobem ABGB nejen poskytuje konkrétní právní normy, ale i obecný rámec pro hodnocení chování stran v souladu s morálními zásadami. V dnešní době se stále vyhledává a interpretuje v duchu aktuálních společenských hodnot a očekávání, což ukazuje na jeho životaschopnost a flexibilitu v adaptaci k proměnám morálního povědomí společnosti. Problematiku dobrých mravů upravují následující ustanovení:

- § 26 ABGB, který se zabývá vztahem k právnickým osobám = stanovuje se zde to, že jsou považovány za nelegální takové společnosti, které jsou explicitně zakázány politickými zákony, nebo ty, které narušují bezpečnost, veřejný pořádek nebo zásady dobrých mravů.
- § 109 ABGB upravující institut manželství = porušení dobrých mravů může být považováno za jeden z důvodů pro rozvod manželství.
- § 879 ABGB upravující smluvní neplatnost pro rozpor s dobrými mravy = smlouva je považována za neplatnou, pokud odporuje zákonnému zákazu nebo dobrým mravům.
- § 53 ABGB upravující problematiku manželství = pokud jsou v případě uzavírání manželství prokazatelně známy nemorální praktiky, může být uzavření takového manželství zakázáno.³¹ V tomto případě je zajímavostí to, že v ABGB se pracovalo také s pojmem špatné mravy.

Součástí ABGB je také zmínka o tom, že občanské zákony jsou určeny bezesporu i podle obecných zásad, mezi které patří právě dobré mravy. Ke kodifikaci

³¹ HRDINA, Ignác Antonín a DOSTALÍK, Petr. *Přehled římského práva soukromého ke státní souborné zkoušce*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-235-6. s. 26.

občanského práva tak došlo zejména z důvodu získání určité právní jistoty a spravedlnosti z pohledu materiálního a formálního.³²

V daném období byl koncept dobrých mravů vnímán spíše jako pravidlo mimo samotné právo, a jeho zahrnutím do občanského zákoníku se toto pravidlo stalo součástí a rozšířilo jeho obsah.

V ABGB jsou dobré mravy spíše vnímány jako pravidla, která by měla společnost respektovat. Nastává rozpor s dobrými mravy, například když uzavřená smlouva hrubě uráží veřejné mínění. Právní normy založené na zásadě dobrých mravů by měly být považovány za vhodné ze strany společnosti i soudce a měly by si navzájem udržovat pozitivní vztahy.³³

I přes veškerou snahu, nebyl pojem dobré mravy nijak definován v první verzi zákona a nebyl tedy chápán jako samostatné ustanovení. Zahrnutí požadavku na dodržování dobrých mravů jako předpokladu pro platnost smluv a nástup odpovědnosti za úmyslně způsobenou škodu v rozporu s dobrými mravy se objevilo až ve třetím vydání tohoto zákona.³⁴

Ustanovení dobrých mravů v pojetí z roku 1811 obsahuje nejen korektiv rozporu se zákonem, ale také v rozporu s dobrými mravy, který byl již v této době potřeba, aby uzavřené smlouvy, které nejsou společností uznávány byly považovány za platné. Co se týká role soudce, který se takovými smlouvami zabýval, ta je považována za velmi dynamickou a kreativní, jelikož má při jejich posuzování poměrně široké pole působnosti.³⁵

Vzniku občanského zákoníku z roku 1950 předcházela v roce 1937 osnova, která nikdy nevyšla v platnost a která se stala inspirací vzniku občanského zákoníku v roce 2012. I v tomto návrhu není explicitní ustanovení definující termín

³² ROUČEK, František a Jaromír SEDLÁČEK. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Díl první, (§§ 1 až 284). Praha: Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1935. s. 39–40.

³³ KUBEŠ V., in Rouček, František., Sedláček, Jaromír.: *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému*, Praha 1936, s. 134-135.

³⁴ HURDÍK, Jan. *Zásady soukromého práva*. Brno: Masarykova univerzita, 1998. ISBN 8021020016, s. 75.

³⁵ SALAČ, Jaroslav. *Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu: obsahové meze platnosti právních úkonů (smluv) z hlediska rozporu se zákonem, dobrými mravy a veřejným pořádkem*. 2. vyd. Právní instituty. Praha: C.H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-914-9, s. 141.

dobré mravy, přestože bylo v praxi s jeho existencí počítáno. Podobně jako v případě ABGB i Osnova z roku 1937 uvádí, že smlouva je neplatná, pokud nerespektuje platné zákony nebo principy slušného chování. Osnova se také zaměřuje na hodnoty slušného chování v kontextu dědických záležitostí, které jsou obsaženy především v odstavcích § 514 a § 519 zaměřených na problematiku odkazu. Obsahem osnovy bylo opakované používání označení "dobré mravy", nicméně nebyly zaznamenány tak výrazné změny jako v případě ABGB, kde výklad dobrých mravů vycházel z judikatury, kterou nelze jednoduše získat pouze na základě samotného zákonného textu, by podrobnější zkoumání nebo spekulace o odlišném pojetí dobrých mravů v Osnově z roku 1937 byly nadbytečné.³⁶

2.4.2. Právní postavení institutu dobrých mravů z hlediska občanského zákoníku z roku 1950

Pojem dobrých mravů byl v letech 1948-1989 vystřídán pojmem „pravidla socialistického soužití“, který byl jednoznačně orientován politicky. Pojem dobré mravy opět vystřídal pojem pravidla socialistického soužití až v roce 1991, kdy došlo k velké novele zákona č. 509/1991 Sb.³⁷

Občanský zákoník z roku 1950, byl označován jako střední občanský zákoník číslo 141/1950 Sb., a jeho hlavním úkolem bylo zajistit kontinuitu s právním řádem, který platil v období předchozím. Vytvoření nového občanského zákoníku bylo nezbytné z důvodu potřeby zohlednit nové společenské podmínky v oblasti po roce 1948. Přestože vznikl nový kodex a s ním i změny v právním systému, docházelo k udržení kontinuity s předchozím právním řádem zejména na formální úrovni. Nicméně pokud jde o obsahovou stránku, došlo k významným

³⁶ SALAČ, Jaroslav. *Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu: obsahové meze platnosti právních úkonů (smluv) z hlediska rozporu se zákonem, dobrými mravy a veřejným pořádkem*. 2. vyd. Právní instituty. Praha: C.H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-914-9. s. 141.

³⁷ SALAČ, Jaroslav. *Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu: obsahové meze platnosti právních úkonů (smluv) z hlediska rozporu se zákonem, dobrými mravy a veřejným pořádkem*. 2. vyd. Právní instituty. Praha: C.H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-914-9. s. 230.

diskontinuitám.³⁸ Občanský zákoník z roku 1950 se problematice dobrých mravů věnuje v následujících ustanoveních:

- § 36 odstavec první = každý právní úkon je neplatný, pokud odporuje zákonu nebo obecnému zájmu,
- § 31 = projevy vůle je třeba interpretovat s ohledem na okolnosti a v souladu s pravidly socialistického soužití, zejména v rámci ustanovení § 3, které zakazovalo zneužívání občanských práv ke škodě společnosti.

Právní rámec socialistického občanského práva nezabezpečoval ochranu pro právní jednání, jež by narušovala jeho třídní charakter či odporovala socialistickým cílům a politickým zájmům. Tehdejší doktrína vycházela z předpokladu, že se utváří nová socialistická morálka, zakotvená ve nových kolektivních vztazích, které respektují pravidla socialistického spoluvlastnictví. Nedodržení obecného zájmu, jak uvádí § 36 odstavec první, vedlo k neplatnosti právních jednání.³⁹

Tento občanský zákoník rozlišuje dva druhy neplatnosti právních úkonů, a to absolutní a částečné, a to i přesto, že trestní zákoník takové rozlišení nezná. Uvedený trestní zákoník reguluje neplatnost v podobě přímé, kdy následky nastávají bez soudního rozhodnutí, a nepřímé, kdy naopak vyžaduje soudní rozhodnutí.

- absolutní neplatnost dle § 36 odst. 1 občanského zákoníku = veškerá právní jednání, která odporovala zákonu nebo obecnému zájmu, byla považována za absolutně neplatná. Tato neplatnost byla aplikována od samého počátku těchto právních jednání. Obvykle se jednalo o akce, které byly v rozporu se zákonnými předpisy nebo obecným zájmem.
- částečná neplatnost dle § 44 odst. 1 občanského zákoníku = za částečně neplatné mohli být považovány smlouvy jen v tom případě, že špatnou část lze oddělit od ostatních částí. Tato situace vedla k objektivnímu hodnocení,

³⁸ SALAČ, Jaroslav. *Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu: obsahové meze platnosti právních úkonů (smluv) z hlediska rozporu se zákonem, dobrými mravy a veřejným pořádkem*. 2. vyd. Právní instituty. Praha: C.H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-914-9. s. 146.

³⁹ SALAČ, Jaroslav. *Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu: obsahové meze platnosti právních úkonů (smluv) z hlediska rozporu se zákonem, dobrými mravy a veřejným pořádkem*. 2. vyd. Právní instituty. Praha: C.H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-914-9. s. 182.

kde nebyl brán v úvahu zájem smluvních stran. Důsledky neplatnosti se projevovaly bez nutnosti soudního rozhodnutí.⁴⁰

Porovnáním pojmů dobré mravy s pojmy obecný zájem a pravidla socialistického soužití zjistíme, že každý z nich má odlišný úkol. Pokud bychom se na každý z nich podívali jednotlivě, dalo by se říci, že:

- obecný zájem = pojem spojený s úkony, které mají uškodit státu a zájmům celků. Toto se rovněž uplatňuje při využívání pracujících nebo porušování předepsaných pravidel socialistického systému soužití,
- pravidla socialistického soužití = jedná se o pojem vyjadřující nové, socialistické morálky. Občas se lze setkat s určitou vazbou s pojmem dobré mravy. Většinou tomu je tak v situaci, kdy pravidla socialistického soužití nebyla v rozporu.⁴¹

2.4.3. Právní postavení institutu dobrých mravů z hlediska občanského zákoníku z roku 1964

V roce 1964 byl schválen nový občanský zákoník, který představoval vrchol formálního pokračování právní úpravy sociálních vztahů, která byla zahájena občanským zákoníkem z roku 1950. Tento nový zákoník se aktivně snažil odvrátit se od „buržoazních“ římskoprávních základů a institut dobrých mravů zde měl jen minimální uplatnění.⁴²

I přes minimální uplatnění postavení institutu dobrých mravů, má občanský zákoník z roku 1964 významný při určování společenských standardů a etických principů, které se v právu uplatňují. V souladu s občanským zákoníkem z roku 1964 hrají dobré mravy roli při stanovení platnosti a provádění právních jednání. Soudy jsou povinny brát v úvahu tyto mravy při rozhodování sporů

⁴⁰ ŠPAČEK, Vincenc. *Projevy vůle a právní úkony v občanském právu*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1953. 209 s. Nový právní řád, čís. 21. s. 179.

⁴¹ SALAČ, Jaroslav. *Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu: obsahové meze platnosti právních úkonů (smluv) z hlediska rozporu se zákonem, dobrými mravy a veřejným pořádkem*. 2. vyd. Právní instituty. Praha: C.H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-914-9. s. 182–185.

⁴² SALAČ, Jaroslav. *Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu: obsahové meze platnosti právních úkonů (smluv) z hlediska rozporu se zákonem, dobrými mravy a veřejným pořádkem*. 2. vyd. Právní instituty. Praha: C.H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-914-9, 2004. s. 186.

a posuzování spravedlnosti dané situace. Tím se vytváří prostor pro flexibilitu a adaptabilitu práva v souladu se změnami v hodnotových normách společnosti.

Jeho další úlohou bylo odrážet aktuální socialistickou realitu a zároveň k formám právních vztahů nepřihlížet. Součástí jeho klíčových principů byla harmonie mezi zájmy společnosti a jednotlivce, a to společně s dodržováním pravidel socialistického soužití. Zájem společnosti pak byl prosazován ve všech oblastech soukromého práva, jenž byl i nadále interpretován dostatečně široce. Normy socialistického soužití jsou vnímány jako neformální soubor společenských pravidel, která jedinec internalizuje během výchovy a získávání vlastních životních zkušeností, přičemž jsou považovány za socialistickou morálku. V rámci psaného práva zaujímají pravidla socialistického soužití podobné postavení jako původní dobré mravy, avšak liší se v přístupu k udělování sankcí. Zatímco sankce za porušení dobrých mravů vycházejí z obecného zmocnění, následky při nedodržení pravidel socialistického soužití jsou vynucovány pouze na základě explicitního ustanovení specifického zákona.⁴³ Pojem dobré mravy pak lze najít konkrétně v následujících ustanovení:

- § 3 odst. 1 = dobré mravy mají obecný význam, který připomíná postavení obecné klauzule v zákoně o výkonu práv a povinností. Tato klauzule upravuje situace, kdy práva a povinnosti nesmí být v rozporu s dobrými mravy,
- § 39 = vymežující neplatnost právního jednání v případě jeho nesouladu s dobrými mravy. V této souvislosti byly dobré mravy považovány za měřítko při využívání většiny občanskoprávních sankcí.
- § 424 = jedinečný charakter odpovědnosti za škodu, která vznikla z úmyslného jednání narušujícího dobré mravy,
- § 469a odst. 1 písm. a) = otázka vyloučení potomka z dědictví, která se stala relevantní v situacích, kdy potomek nebyl ochoten poskytnout zůstaviteli potřebnou podporu během nemoci, stáří nebo jiných závažných situací.

⁴³ SALAČ, Jaroslav. Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu: obsahové meze platnosti právních úkonů (smluv) z hlediska rozporu se zákonem, dobrými mravy a veřejným pořádkem. 2. vyd. Právní instituty. Praha: C.H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-914-9, 2004, s. 186.

- § 711 odst. 1 písm. c) = stanovuje důvod pro vypovězení nájemní smlouvy nájemcům, pokud nájemce nebo jeho spolubydlíci hrubým způsobem porušili dobré mravy, a to i po písemné výstraze,
- dále se pojem nalézal v § 148, 471, 482, 564, 630 a 759 ObčZ 1964. 46⁴⁴

Pokud bychom občanský zákoník z roku 1964 porovnali s předchozí úpravou, našli bychom zde hned několik odlišností, přičemž největší změnou je terminologie, která s novým občanským zákoníkem nastala. Na druhou stranu je potřeba podotknout, že klauzule v § 39 občanského zákoníku z roku 1950 a v § 36 odst. 1 občanského zákoníku z roku 1964 zůstaly totožné. Co se týká zmíněných změn, jednalo se konkrétně o to, že:

- pojem „příčí“ nebo „porušuje“ byl substituován výrazem „odporuje“. Změna byla provedena na základě snahy rozšířit působnost obecné klauzule tak, aby bylo možné zahrnout co nejvíce situací.
- záměna pojmu obecný zájem za pojem zájem společnosti. K této záměně došlo zejména u toho důvodu, že pojem obecný zájem byl považován za pojem velmi neurčitý a vágní.
- v novém znění obecné klauzule jsou explicitně zahrnuty právní jednání, která obejdou platné zákony, přičemž takové začlenění bylo v jiných současných právních systémech relativně unikátní.⁴⁵

V rámci nové obecné klauzule byl též zahrnut termín obcházení zákona, který nyní představuje poměrně nejasný koncept. Obcházení zákona nastávalo v případě, že i když daný právní akt přímo nekolidoval se zákonem, vedl k porušení samotného právního nařízení. Pojem rozporu se zákonem byl podrobněji vymezen, a to zohledňujíc jak obsahový, tak cílový aspekt. Tento rozpor byl považován za nesoulad s právem spolu se všemi předpisy, které byly na základě tohoto práva vydány. Právní jednání, která byla označována za protiústavní vzhledem k obecným zájmům společnosti, musela svým obsahem

⁴⁴ HURDÍK, Jan. *Zásady soukromého práva*. Brno: Masarykova univerzita, 1998. ISBN 8021020016. s. 76.

⁴⁵ SALAČ, Jaroslav. *Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu: obsahové meze platnosti právních úkonů (smluv) z hlediska rozporu se zákonem, dobrými mravy a veřejným pořádkem*. 2. vyd. Právní instituty. Praha: C.H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-914-9, 2004. s. 150.

nebo cílem narušovat socialistické sociální uspořádání nebo být v rozporu s morálním kodexem socialistické společnosti, který odvozoval základní principy socialistického soužití. Jelikož ani občanský zákoník z roku 1964, stejně jako občanský zákoník z roku 1950 nedokázal některé pojmy definovat jasně, lze v nich najít slabiny, jehož následkem mohou být úkony, které vedou v rozpor se zákonem a stanou se tak úkony neplatnými. Absolutní neplatnost byla zachována, stejně jako v předchozím právním rámci, a byla sledována z úřední povinnosti. Pokud byl právní akt v takovém nesouladu, následovala automatická neplatnost tohoto aktu, což znamenalo, že neměl žádné právní důsledky.

2.4.4. Právní postavení institutu dobrých mravů z hlediska občanského zákoníku z roku 2012

I přes zachování platnosti zákona č. 40/1964 Sb., známého jako občanský zákoník z roku 1964, po roce 1989 docházelo k iniciativám směřujícím k jeho adaptaci na moderní podmínky občanského práva. Tato fáze představuje samostatnou etapu ve vývoji právního rámce, který přináší nová úprava.⁴⁶

Právní postavení institutu dobrých mravů v rámci občanského zákoníku z roku 2012 reflektuje moderní právní přístup k etice a společenským hodnotám. Tento zákoník nahradil předešlý z roku 1964 a přinesl řadu novinek v oblasti občanského práva, včetně upraveného postavení institutu dobrých mravů. Podle nové právní úpravy mají dobré mravy stále výrazný vliv na platnost a výkon právních úkonů. Jsou považovány za významný aspekt při posuzování některých právních otázek a soudních rozhodnutí.

Zákon číslo 89/2012 Sb., občanský zákoník, uznává potřebu respektovat společenské normy a hodnoty, a tím i hodnotový kontext, v němž právo působí. Soudy jsou povinny brát v úvahu dobré mravy při interpretaci a aplikaci právních norem. To přináší do právního prostoru určitou flexibilitu a umožňuje soudcům brát v potaz aktuální etické normy a společenský vývoj při rozhodování. Právní úprava institutu dobrých mravů v občanském zákoníku z roku 2012 zároveň nabízí právní

⁴⁶ SALAČ, Jaroslav. *Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu: obsahové meze platnosti právních úkonů (smluv) z hlediska rozporu se zákonem, dobrými mravy a veřejným pořádkem*. 2. vyd. Právní instituty. Praha: C.H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-914-9, 2004. s. 175.

rámec pro řešení situací, kde konkrétní právní normy nejsou jednoznačné nebo odpovídají změnám ve společnosti. Tímto způsobem se tento institut stává důležitým prvkem, který podporuje dynamiku právního systému a jeho schopnost přizpůsobit se měnícím se společenským hodnotám. NOZ s pojmem dobré mravy přímo nepracuje, ale v ust. § 1 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., se o nich alespoň zmiňuje, že pokud zákon nezakáže, můžou si osoby ujednat práva a povinnosti, které se od zákona liší, ale nesmí při tom porušit dobré mravy.⁴⁷

V rámci českého občanského práva má zásada dobrých mravů významnou úlohu jako jedna z klíčových nástrojů soukromého práva, odrážející základní hodnoty společnosti. Jejím cílem je poskytovat korektivní mechanismus k formální aplikaci, která by sama o sobě nedokázala dostatečně rozhodovat v konkrétních případech. Tato zásada je zakotvena v občanském zákoníku z roku 2012 prostřednictvím následujících ustanovení:

- § 1 odst. 2 NOZ = podle zákona mají strany a jednotlivé osoby právo dohodnout se na úpravě svých práv a povinností, pokud taková dohoda není explicitně zakázána. Nicméně tato dohoda nesmí narušovat zásady dobrých mravů, veřejný pořádek ani právní normy týkající se postavení osob. Toto ustanovení zdůrazňuje, že dobré mravy slouží jako korektiv smluvní svobody, což představuje autonomii vůle. V souvislosti s tímto paragrafem byla vydána důvodová zpráva, v níž se obhajuje absence zákonné definice dobrých mravů. Argumentuje se, že "Kategorie dobrých mravů je v soukromém právu ustálena, v doktríně je dostatečně zpracována a právní praxi nepůsobí větší potíže." To znamená, že absenci takové definice považujeme za nepřinášející významné obtíže adresátům právních norem.⁴⁸
- § 2 odst. 3 NOZ = aplikace a výklad právních předpisů nesmí být v rozporu s etickými normami. Toto pravidlo lze úzce spojit s paragrafem 19 odst. 2 NOZ, který určuje, že omezení přirozených práv spojených s osobností

⁴⁷ SALAČ, Jaroslav. *Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu: obsahové meze platnosti právních úkonů (smluv) z hlediska rozporu se zákonem, dobrými mravy a veřejným pořádkem*. 2. vyd. Právní instituty. Praha: C.H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-914-9, 2004. s. 175

⁴⁸ ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012. ISBN 978-80-7208-922-2. s. 61.

člověka nesmí přesáhnout míru, která by odporovala zákonu, dobrým mravům nebo veřejnému pořádku. Hlavním cílem celého § 2 NOZ je zdůraznit, že zákon má své omezení v přirozených právech jednotlivce. Kvalitní interpretace zákona je možná pouze v případě, že ústavní výklad této problematiky respektuje obecné zásady soukromého práva a právní principy. Dále se klade důraz na nezbytnost zohledňování zejména koncepce a smyslu právního předpisu, a to s odmítnutím omezeného výkladu pouze z doslovného znění jeho slov.⁴⁹

- § 545 NOZ = upravuje právní akty jenž mají za následek právní důsledky, jak jsou vyjádřeny v jejich textu, avšak současně mohou vyvolat i následky odvozené z principů dobrých mravů a ustálených zvyklostí. Tímto paragrafem jsou tedy upravovány podmínky vzniku právních následků plynoucí z právního jednání.
- § 547 NOZ = toto ustanovení říká, že právní akt musí svým cílem a obsahem korespondovat s platným právem a zásadami dobrých mravů. Při prvním ohlédnutí se zdá, že toto ustanovení může být nadbytečné, neboť je obdobné ustanovení § 1 odstavec 2 NOZ. Nicméně, druhý pohled odhaluje jeho prospěšnost, zejména v lepším výkladu a praktickém uplatnění zásady dobrých mravů. Klíčovým motivem je pak závazek zajistit, aby právní jednání respektovalo zásady dobrých mravů.
- § 580 a § 588 NOZ = pravidla, která se zabývají neplatností právního jednání, zasahují do případů, kde daný právní akt narušuje platný zákon a zásady dobrých mravů. Tato normativní nesouhlasnost představuje klíčový aspekt pro hodnocení jeho platnosti.
- § 846 NOZ = reguluje otázku adopce nezletilé osoby, která může být provedena pouze za předpokladu, že tato adopce neodporuje zásadám dobrých mravů.

V NOZ je problematika institutu dobrých mravů dále upravena v následujících paragrafech – v § 245, § 691 odst. 2, § 1221 odst. 1, § 2072 odst. 1 i 2, § 2331, § 2909 a § 3001 odst. 2 NOZ.

⁴⁹ ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012. ISBN 978-80-7208-922-2. s. 63.

V českém výkladu se koncept dobrých mravů mírně liší od běžné terminologie a konceptů v evropském rámci. Namísto toho se spíše shoduje s pojmem dobré víry, přičemž čerpá inspiraci zejména z francouzského Code civil a částečně z německého Bürgerliches Gesetzbuch (dále jen „BGB“). Cizí občanské zákony se zaměřují na širší přístup k pojmu dobré víry. V této perspektivě se dobrá víra chápe také jako morální korektiv a zásada equity, ne pouze jako subjektivní psychologický koncept. Z tohoto důvodu se v zahraničí často používá termín dobré víry tam, kde v českém prostředí používáme výraz dobré mravy. Tyto terminologické rozdíly představují pokus o sjednocení práva na úrovni Evropské unie, ale příliš k nim nepřispívají.⁵⁰

Koncept dobrých mravů není omezen pouze na český právní systém, ale nachází své uplatnění i v právních systémech Slovenska a Rakouska. V německém právním prostředí získává úprava této problematiky poněkud odlišný charakter, kde vedle institutu dobrých mravů v běžném smyslu se využívá také pojem dobré víry v rámci širšího kontextu ekvity.

3. Právní úprava institutu dobrých mravů v Rakousku

Historicky vzato, české občanské právo vykazuje výrazné paralely s rakouským občanským právem, zejména díky platnosti rakouského ABGB, tedy Všeobecného občanského zákoníku (dále jen „ABGB“) na území později vzniklé Československé republiky. I přes výrazné přerušení kontinuity s předchozím právním rámcem socialistickými kódy, je stále patrný vliv nejen prostřednictvím komentářů a soudních rozhodnutí, ale také některých přebraných ustanoveních v současném občanském zákoníku.

V původním rakouském ABGB z roku 1811 byly dobré mravy původně uplatňovány pouze v kontextu společností, kde byly zakázány ty, které porušovaly dobré mravy. Teprve následně byly dobré mravy rozšířeny na neplatnost smluv,

⁵⁰ BALARIN, Jan. *Poznámky k (absenci) principu dobré víry v návrhu občanského zákoníku*. Bulletin advokacie. 2011, č. 1. s. 28-29.

kteřé s nimi kolidovaly, a také na odpovědnost za úmyslně způsobenou škodu, která odporovala dobrým mravům.

3.1. Dobře mravy v rakouském právu

V rakouském právu jsou dobré mravy považovány za důležitý faktor při posuzování platnosti smluv, rozhodování v otázkách rodinného práva a v dalších právních oblastech. Ochrana dobrých mravů může zahrnovat preventivní opatření k zamezení neetického chování a také sankce v případech porušení těchto mravů. Rakouský právní systém tak klade důraz na udržování společenské a morální integrity prostřednictvím uplatňování a ochrany zásady dobrých mravů ve všech aspektech právního prostředí.

Právní normy týkající se smluvního práva jsou systematicky zakotveny v rakouském ABGB a zákoníku o obchodních společnostech (dále jen „UGB“), jenž nabyl účinnosti od 1. ledna 2007. Zvláště v rámci UGB jsou obsažena specifická ustanovení, která regulují a upravují veškeré obchodní transakce a aktivity podnikatelů. Rakouský právní rámec v oblasti smluvního práva je postaven na principu smluvní svobody, což znamená, že smluvní strany mají široký prostor pro volné upravování svých smluvních vztahů, pokud jejich ustanovení nespádají do rozporu s dobrými mravy či platnými zákonnými ustanoveními. Pojem smlouvy je v tomto kontextu chápán jako vzájemně souhlasná prohlášení vůle týkající se nabídky na uzavření smlouvy a jejího přijetí. Je důležité zdůraznit, že žádná formální podmínka není v zásadě kladena na nabídku ani její přijetí. Rakouské právo uznává jako plně platné také ústní dohody a, za specifických podmínek, dohody dosažené prostřednictvím logických akcí (konkludentní dohody).⁵¹

3.2. Rozpor s dobrými mravy

V rakouském právním systému se porušení dobrých mravů považuje především za nezákonnost právních jednání. Dobře mravy představují kategorii, která zahrnuje oblast toho, co sice není explicitně zakázáno v právním řádu,

⁵¹ WIDNER, Jakob. Graf & Pitkowitz Rechtsanwälte GmbH, *Základy rakouského smluvního práva*. Online. Praha, 2024. Dostupné z <https://www.advantageaustria.org/cz/zentral/business-guide/importieren-aus-oesterreich/normen-und-recht/recht/recht.cs.html>. [cit. 2024-02-22].

ale zároveň není ani povoleno, a stojí v rozporu s fundamentálními a všeobecnými právními zásadami. Co se týká pokrytí této sféry, netýká se jí výslovné zákonné závazky, jelikož její nedovolenost je rozuměna sama o sobě.⁵²

Pro definici termínu "dobré mravy" je rozhodující také brát v úvahu základní hodnotové směřování právního systému a jeho fundamentální principy. Tyto hodnoty a zásady poskytují rámec, v němž lze lépe porozumět a interpretovat, co je považováno za eticky vhodné a slučitelné s právním řádem.⁵³

Jednání v rozporu s dobrými mravy představuje formu behaviorálního projevu, který je zřetelně nepřijatelný z právního hlediska. Toto jednání je charakterizováno výrazným nerovnovázným ohledem na legitimní zájmy zúčastněných stran a společnosti jako celku.

Podle rakouského občanského zákoníku jsou právní jednání, která narušují zákonné zákazy nebo jsou v rozporu s dobrými mravy, považována za bezprávná. Tato otázka je zejména upravena v ustanovení § 879 ABGB. Podle tohoto ustanovení jsou tudíž neúčinné tyto smlouvy:

- manželské smlouvy,
- problematika asistované reprodukce,
- když právní zástupce úspěšně vyřeší nebo alespoň částečně vyřeší konflikt, který mu byl svěřen, a dohodne se na určité částce, která má být klientovi přiznána,
- v případě, že dědictví nebo odkaz, který člověk chce získat od třetí osoby, prodáno, dokud je tato osoba ještě naživu,
- zneužívá-li někdo nedbalosti, nesnáze, slabosti rozumu, nezkušenosti nebo citového vzrušení jiného tím, že slíbí nebo dovolí sobě nebo třetí straně, že obdrží něco výměnou za službu, jejíž hodnota aktiv je nápadně nepřiměřená hodnotě služby .

⁵² WOLF, Manfred. GSCHNITZER, Franz. *Allgemeiner Teil des bürgerlichen Rechts*. Mnichov: C. H. Beck, 2019. ISBN 978-3-406-74624-6. s. 274.

⁵³ WOLF, Manfred. GSCHNITZER, Franz. *Allgemeiner Teil des bürgerlichen Rechts*. Mnichov: C. H. Beck, 2019. ISBN 978-3-406-74624-6. s. 274.

Smluvní ustanovení obsažené ve všeobecných obchodních podmínkách nebo smluvních formulářích, které neurčuje jednu z hlavních služeb poskytovaných oběma stranami, je v každém případě neplatné, pokud s přihlédnutím ke všem okolnostem případu hrubě znevýhodňuje jednu část.⁵⁴

Po ustanovení § 879 ABGB, který se věnuje dobrým mravům, následují paragrafy, jež se zabývají chybami při uzavírání smluv spojenými s otázkou dobrých mravů. Rakouský právní systém formálně nerozlišuje mezi delikty plynoucími ze smluv a delikty ze zákona. Chyby při uzavírání smluv nejsou tedy explicitně upraveny, a jejich regulace zůstává v rukou právní vědy a soudní praxe. I když existuje § 1295 v Rakouském občanském zákoníku (ABGB), který nařizuje nahrazení škody z porušení smluvních povinností i z deliktů současně, rakouská právní teorie přijímá obecné rozlišení mezi porušením smluvních povinností a delikty. Podobně jako v Německu platí různé podmínky a zvláštní důsledky pro tyto porušení, které jsou konkrétně následující:

- dokazování viny při narušení smluvních povinností spočívá na straně dlužníka, zatímco v případě deliktů je odpovědnost za předložení důkazů na postiženém,
- různé aspekty připisování jednání třetí strany, kde je možnost osvobození od odpovědnosti prostřednictvím výběru třetí osoby, podobně jako v německém BGB, s důrazem na zachování adekvátní míry opatrnosti při výběru této osoby.
- v důsledku rozsahu nároku na náhradu škody se občas objevují situace, jež nelze klasifikovat ani do oblasti deliktního práva, ani do povinností plynoucích z porušení smlouvy.

Rakouská právní doktrína se vypořádala s touto situací prostřednictvím vytvoření specifického vztahu důvěry. Tento vztah, inspirovaný německým právním modelem, nezahrnuje pouze povinnost konat poctivě, ale také odchylky od předsmuvních povinností, které vyplývají z konkrétních ustanovení ABGB.

⁵⁴ § 879 odst. 1 ABGB

Následující ustanovení jsou považována za klíčová:

- ust. § 878 věta třetí ABGB upravující, že nemožné nelze stanovit jako objekt platné smlouvy. V případě, kdy jsou současně sjednány možné a nemožné podmínky, zůstává platná pouze první část smlouvy, pokud z ní nevyplývá opak a nelze jednotlivé body oddělit. Každý, kdo měl vědět o nemožnosti uzavření smlouvy, je povinen nahradit druhé straně vzniklou škodu, která vznikla v důsledku spoléhání na platnost smlouvy, pokud to neplatí pro obě strany stejně.
- ust. § 874 ABGB, které říká, že bez ohledu na okolnosti je nezbytné, aby jednotlivec, který smlouvu uzavřel prostřednictvím lsti nebo nespravedlivého vyhrožování, nesl plnou odpovědnost za všechny škodlivé následky vyplývající z této neetické či nečestné praxe.⁵⁵
- ust. § 869 ABGB pak říká, že smluvní souhlas musí být udělen svobodně, vážně, zřetelně a s přesným vysvětlením. V případě, že vysvětlení není srozumitelné, zcela neurčité nebo pokud je přijetí provedeno za jiných podmínek, než za jakých byl původně slibován, není sjednána žádná platná smlouva. Každý, kdo využívá nejasných formulací nebo se dopouští nepravdivých praktik s cílem zvýhodnit druhou stranu, podléhá odškodnění.⁵⁶

3.3. Právní úprava vybraných výhrad dobrých mravů

3.3.1. Lichva

Pojem lichva je v rakouském občanském právu upravena ABGB. Tato regulace zakazuje jakýkoli způsob půjčování peněz za nehorázně vysoké nebo nespravedlivé úrokové sazby, které využívají finanční zranitelnost či neschopnost dlužníka splatit dluh. ABGB si klade za cíl chránit jednotlivce před dravými praktikami úvěrování a udržovat spravedlnost a rovnost ve finančních transakcích.

⁵⁵ § 874 ABGB

⁵⁶ § 869 ABGB

Příslušné ustanovení týkající se lichvy lze nalézt především v ustanovení § 879 odst. 2 bod 4 ABGB, kde se uvádí, že pokud někdo zneužije lehkomyšlnosti, nesnázi, slabosti mysli, nezkušenosti nebo emocí jiné osoby tím, že sobě nebo třetí osobě slíbí nebo poskytne protiplnění za službu, jejíž hodnota je nápadně nepřiměřená hodnotě služby.⁵⁷

Podle rakouského práva, pokud soud zjistí, že dohoda o půjčce představuje lichvu, může být smlouva prohlášena za neplatnou a věřitel může být vystaven pokutám nebo jiným právním důsledkům. Navíc dlužníci, kteří se stali oběťmi lichvářských praktik, mohou v určitých případech nárokovat náhradu nebo restituci. Celkově vzato, předpisy o lichvě v rakouském občanském právu slouží k prosazování principů spravedlnosti, rovnosti a finanční integrity v smluvních vztazích, zajištění toho, aby byli jednotlivci chráněni před vykořisťováním a nespravedlivým zacházením ve finančních transakcích. Smluvní ujednání obsažené ve všeobecných obchodních podmínkách nebo smluvních formulářích, které nespecifikuje jednu z hlavních služeb obou stran, je v každém případě neplatné, pokud s přihlédnutím ke všem okolnostem případu hrubě diskriminuje jednu ze stran.⁵⁸

3.3.2. Rodinná morálka

V Rakouském občanském právu se rodinná morálka a zájmy rodiny uplatňují v různých aspektech, zejména v oblasti rodinného práva a práva dědického. Některé aspekty rodinné morálky jsou zahrnuty do právních předpisů a jsou brány v úvahu při rozhodování soudů.

Zákon o rodině (Ehegesetz) a ABGB obsahují ustanovení týkající se manželství, rozvodu, alimentů, péče o děti a dalších otázek týkajících se rodinného života. Tyto zákony se snaží chránit zájmy členů rodiny a zajistit, aby byly zachovány určité morální a etické normy.⁵⁹

⁵⁷ § 879 ABGB

⁵⁸ § 879 ABGB

⁵⁹ Lawyers Austria. (2023). *Family Law in Austria*. Online. Dostupné z <https://www.lawyersaustria.com/family-law-austria-2023>. [cit. 2024-02- 22].

Například v případě rozvodu nebo oddělení manželství mohou soudy zohlednit rodinné okolnosti a zájmy dětí při rozhodování o péči o ně. Dále mohou rozhodovat o výživném (alimentech) tak, aby byly zajištěny potřeby rodiny, zejména dětí.

V oblasti práva dědictví může být rodinná morálka brána v úvahu při rozhodování o rozdělení majetku mezi dědici. Soudy mohou zvážit rodinné vazby a zájmy dědiců a snažit se dosáhnout spravedlivého rozdělení majetku v souladu s morálními zásadami.

Celkově lze říci, že i když rakouské občanské právo má své pevné právní základy, soudy mají v praxi určitou míru flexibility a mohou zohlednit rodinné morální hodnoty a zájmy při rozhodování v případech týkajících se rodinného života.

V rakouském občanském právu řídícím se ABGB se rodinná morálka a zájmy rodiny upravují v několika různých částech tohoto zákoníku. Neexistuje jediný paragraf, který by obsahoval veškerá ustanovení týkající se rodinné morálky, ale spíše se jedná o souhrn různých ustanovení, která se dotýkají práva rodiny, manželství, péče o děti, dědictví a podobně. Následující ustanovení a části ABGB se často týkají otázek rodinných vztahů a mohou zahrnovat ustanovení týkající se rodinné morálky:

- ustanovení §§ 90 - 100 ABGB upravují samotný institut manželství, podle kterého mají manželé povinnost žít společně v plném manželském životě, včetně věrnosti, vzájemné úcty a poskytování pomoci. Pokud je to možné a obvyklé podle jejich životních podmínek, jeden manžel se podílí na získání majetku druhého, pokud není dohodnuto jinak. Každý manžel musí druhému poskytnout vhodnou pomoc při péči o jejich společné děti, a to i ve věcech každodenního života, pokud to situace vyžaduje.⁶⁰
- ustanovení §§ 137 – 203 ABGB upravuje práva, kterými se řídí vztah mezi rodiči a dětmi. Podstatou této úpravy je skutečnost, že rodiče a děti se navzájem podporují a zacházejí k sobě s respektem. Otec a matka mají stejná práva a povinnosti, pokud není stanoveno jinak. Rodiče mají povinnost pečovat o blahobyt svých nezletilých dětí, zajišťovat jim péči, bezpečí a odpovídající výchovu. Jakákoli forma násilí či způsobení

⁶⁰ § 90. ABGB

fyzického či duševního utrpení je nepřípustná. Když je to možné, rodiče by měli spolupracovat a jednat o péči ve vzájemné dohodě.⁶¹

- ustanovení §§ 204 - 230 ABGB upravuje práva, kterými se řídí problematika opatrovnictví, které se řeší v okamžiku, kdy není možno dítě svěřit do péče a soud je tak musí svěřit do péče jiné vhodné osobě v zájmu samotného dítěte⁶² Tyto paragrafy a další části ABGB mohou obsahovat ustanovení týkající se rodinné morálky a zájmů rodiny v různých kontextech, a to jak v oblasti manželství a péče o děti, tak v otázkách dědictví a dalších právních vztahů mezi členy rodiny.

3.3.3. Ochrana rozhodování v oblasti hospodářské svobody

Principy ochrany hospodářské svobody jsou rozptýleny v různých ustanoveních ABGB a dalších právních předpisech týkajících se občanského práva, obchodního práva a majetkových vztahů. Jejich aplikace a výklad jsou často předmětem rozhodování soudů a judikatury.

Ochrana rozhodování v oblasti hospodářské svobody je v Rakouském občanském zákoníku klíčovou zásadou, která vychází z principů svobody podnikání a smluvní autonomie. Tato ochrana poskytuje uživatelům široký prostor pro samostatné rozhodování ve věcech týkajících se jejich ekonomických aktivit. Jedním z hlavních principů ochrany rozhodování v hospodářské sféře je zásada smluvní autonomie, která je obsažena v ust. § 869 ABGB a umožňuje stranám uzavírat smlouvy podle své vlastní vůle a zájmů. To znamená, že strany mají svobodu stanovovat obsah smluv a podmínky obchodu v souladu s platnými právními předpisy.⁶³

Důležitým prvkem ochrany rozhodování je také ochrana majetku a práv vlastnictví. Ochrana majetku a práv vlastnictví je v ABGB obsažena v několika paragrafech. Klíčová ustanovení týkající se této problematiky lze nalézt zejména v části třetí, nazvané "Věci" (§§ 354 - 439), a dále v části čtvrté, pojednávající o "Závazcích" (§§ 879-1296). Mezi relevantní paragrafy patří například § 355 ABGB,

⁶¹ § 137. ABGB

⁶² § 204. ABGB

⁶³ § 869 ABGB

který definuje vlastnické právo, a § 381 ABGB, který se zabývá ochranou proti neoprávněnému zásahu do vlastnických práv. Další ustanovení týkající se ochrany majetku a práv vlastnictví jsou rovněž obsažena v různých částech ABGB, které upravují smluvní a nesmluvní vztahy mezi subjekty.

Uživatelé mají právo disponovat svým majetkem a rozhodovat o jeho využití podle svého uvážení. Toto právo je chráněno před neoprávněným zásahem ze strany státu nebo jiných subjektů. Dalším aspektem ochrany rozhodování je zajištění rovných podmínek pro všechny účastníky trhu a zabránění diskriminaci či monopolnímu chování. To znamená, že hospodářská soutěž by měla být řízena pravidly, která zajistí volný trh a ochranu zájmů všech stran.

Celkově lze konstatovat, že ochrana rozhodování v oblasti hospodářské svobody v Rakouském občanském zákoníku hraje klíčovou roli při podpoře ekonomického rozvoje a individuální svobody jednotlivců. Je to základní předpoklad pro fungování tržního hospodářství a respektování práv a svobod občanů.

4. Právní úprava institutu dobrých mravů v Německu

4.1. Dobré mravy v německém právu

V německém právu hrají dobré mravy významnou roli a jsou považovány za důležitý etický a morální standard, který formuje chování jednotlivců i společnosti. Princip dobrých mravů, známý jako "guten Sitten", má vliv na různé oblasti práva, zejména v smluvním právu a občanském právu. Tato zásada je klíčová při posuzování platnosti smluv a zachování férovosti v obchodních transakcích. Německé právní předpisy také kladou důraz na dodržování etických standardů v rámci práva duševního vlastnictví, pracovního práva a ochrany spotřebitele.

V oblasti německého občanského práva sehrává princip dobrých mravů korektivní úlohu vzhledem k autonomii vůle. To znamená, že v oblasti soukromého práva tvoří dobré mravy spolu s právními normami mez, která omezuje autonomii vůle jednotlivců. V roce 1896 byl přijat Německý občanský zákoník, v originále

Bürgerliches Gesetzbuch (dále jen „BGB“), přičemž v platnost vstoupil v účinnost dne 1. 1. 1900 a platí dodnes. V něm jsou pak dobré mravy zakotveny v následujících paragrafech:

- § 138 BGB = právní úkony, které jdou proti dobrým mravům, jsou neplatné,
- § 817 BGB = pokud byl účel plnění určen takovým způsobem, že přijetím porušil příjemce právní zákaz nebo dobré mravy, má příjemce povinnost vrátit plnění,
- § 819 odst. 2 BGB = pokud příjemce přijetím plnění poruší právní zákaz nebo zásady dobrých mravů, je od okamžiku přijetí plnění k odpovídající povinnosti. Oba tyto paragrafy se věnují regulaci situací, kdy dochází k vydání bezdůvodného obohacení v důsledku plnění, které je v rozporu s normami dobrých mravů. Je třeba dále zdůraznit tuto problematiku.
- § 826 BGB = zde dochází k propojení zásady dobrých mravů a zneužití. Doslovně praví: „Kdo způsobí úmyslně škodu jiné osobě v rozporu s dobrými mravy, je povinen této osobě nahradit škodu.“

Uvedená ustanovení jsou vzájemně propojeny tzv. principem subsidiarity, ve kterém slouží generální klauzule jako institut poslední instance, který má kompetence zamezit platnosti právních úkonů, které nejsou v souladu se zákonem. Obecná ustanovení o dobrých mravech mají za úkol chránit německý i český právní systém před udělením právního posvěcení akcím, které by vzhledem k normám mimo právní rámec nemohly být považovány za přijatelné. Korektiv dobrých mravů představuje nejzazší hranici platnosti právních jednání a má mimořádný význam nejen v oblasti občanského práva, ale i v celém právním, a dokonce společenském řádu.⁶⁴

V rámci smluvního práva musí strany jednat v dobré víře a zachovávat férový postoj, což je zvláště důležité při vykládání nejasných ustanovení smluv. Dobré mravy slouží jako ochrana před nekalým jednáním a brání vzniku nepřiměřeného znevýhodnění jedné strany na úkor druhé.

⁶⁴ SALAČ, Jaroslav. *Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu: obsahové meze platnosti právních úkonů (smluv) z hlediska rozporu se zákonem, dobrými mravy a veřejným pořádkem*. 2. vyd. Právní instituty. Praha: C.H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-914-9, 2004. s. 38.

V pracovním právu hraje princip dobrých mravů rovněž významnou roli při ochraně práv zaměstnanců a udržování etických standardů v pracovním prostředí. Zaměstnavatelé jsou povinni jednat férově a respektovat základní práva zaměstnanců.

Celkově lze konstatovat, že dobré mravy v německém právu nejsou pouze formálním prvkem, ale představují klíčový aspekt, který posiluje etické a morální normy v rámci právního systému a společnosti jako celku.

4.2. Rozpor s dobrými mravy

Německé občanské právo klade velký důraz na napravování nesouladů s dobrými mravy, což považuje za specifický prostředek odlišný od sankcí za porušení zákona. Tato úprava také přijímá přísný přístup k právním následkům nesrovnalostí s dobrými mravy, přičemž korektivní role těchto mravů má charakter tzv. poslední instance.

Pokud právní akt nesouhlasí s dobrými mravy, je takový akt považován za absolutně neplatný. V některých případech lze sankcionovat právní akt, který je neslučitelný s dobrými mravy, pouze jeho částečnou neplatností. Tato výjimka se však uplatňuje pouze tehdy, pokud lze daný akt oddělit od zbytku smlouvy, aniž by došlo k narušení jejího smyslu. Pouze v ojedinělých situacích je připuštěno použití soudcovského moderačního práva, které umožňuje odstranit část smlouvy, jež vyvolává nesrovnalost s dobrými mravy.⁶⁵

Německá právní úprava, vyjádřená v § 826 BGB, explicitně reflektuje jednání v rozporu s dobrými mravy. Pokud osoba způsobí újmu jiné osobě svým úmyslným jednáním, které porušuje dobré mravy, je povinna nahradit vzniklou újmu. Existují tři základní úrovně, na nichž lze tuto odpovědnost zakládat:

- újma způsobená záměrným narušením etických standardů: Tento termín označuje škodu, která vznikla v důsledku záměrného jednání, které odporuje obecně uznávaným etickým normám a hodnotám.

⁶⁵ SALAČ, Jaroslav. *Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu: obsahové meze platnosti právních úkonů (smluv) z hlediska rozporu se zákonem, dobrými mravy a veřejným pořádkem*. 2. vyd. Právní instituty. Praha: C.H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-914-9, 2004. s. 62.

- újma z narušení života, zdraví, svobody, majetku nebo jiných práv: V tomto případě je požadováno zavinění podobně jako u porušení dobrých mravů. Avšak, v odlišnosti od porušení dobrých mravů, postačuje i nedbalost, tedy nedodržení náležité péče, která je obecně vyžadována společností.
- újma způsobená porušením normy zamýšlené k ochraně jiné osoby: V souladu s touto normou nemusí být zkoumáno zavinění. Odpovědnost za způsobenou újmu může být objektivní, a to i bez provinění.

Kromě těchto základních rovin obsahuje německá úprava také řadu specializovaných skutkových podstat v rámci § 828–839a BGB.⁶⁶

V rámci nové generální klauzule německého zákona o nekalé soutěži, v originálním znění Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb (dále jen „UWG“). z roku 2004 je v § 3 opuštěn archaický a zavádějící termín „dobré mravy“, který byl používán v předchozím UWG z roku 1909. Nově se v této části zákona mluví o „nekalém soutěžním (obchodním) jednání“, čímž je vyjadřováno modernější a preciznější pojetí regulace v oblasti soutěže. Termín nekalost není v německém právu přesně vymezen, ale je detailizován v konkrétních okolnostech, které jsou popsány v rámci obecné klauzule obsažené v § 4 až 7 UWG. Dle zdůvodnění k návrhu nového UWG z roku 2004 jsou považována za nekalá všechna jednání, která odporují běžným obchodním zvyklostem, praktikám v oblasti podnikání, řemesel nebo samostatných výdělečných činností.⁶⁷

4.3. Právní úprava vybraných výhrad dobrých mravů

4.3.1. Lichva

BGB obsahuje ustanovení týkající se lichvy v § 138 BGB, který se zabývá neplatností právního jednání pro neslučitelnost s dobrými mravy.

Podle této úpravy je právní jednání neplatné, jestliže je ve stísněných podmínkách (Notlage), což je stav, kdy jedna strana využívá tísně nebo zoufalství druhé strany, a zároveň si toho je vědoma, a vyjednává takové podmínky, které jsou

⁶⁶ VALDHANS, Jiří. *Právní úprava mimosmluvních závazků s mezinárodním prvkem*. Beckova edice právní instituty. V Praze: C.H. Beck, 2012. ISBN 9788074004124. s. 10.

⁶⁷ Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb (UWG) 2004

nepřiměřeně nevýhodné pro druhou stranu. Tento paragraf má za cíl chránit slabší stranu ve smluvním vztahu před využitím její tísně nebo bezmocnosti druhou stranou s cílem dosáhnout výhody nebo zisku.⁶⁸

BGB tak poskytuje ochranu před lichvou prostřednictvím principu dobrých mravů a férovosti ve smluvních vztazích. Soudy během své praxe rozhodují o platnosti právního jednání na základě konkrétních okolností každého případu a na základě výkladu ustanovení § 138 BGB, který říká, že právní úkon, který je v rozporu s dobrými mravy, je neplatný. Jedná se zejména o ty právní úkony, kterým osoba, která využije tíživé situace, nezkušenosti, nedostatku úsudku nebo značné slabosti vůle jiné osoby, slíbí nebo nechá třetí osobě přislíbit nebo poskytnout peněžité výhody výměnou za službu, která je zjevně nepřiměřená plnění.

4.3.2. Rodinná morálka

V BGB je rodinná morálka upravena v několika ustanoveních, která se týkají rodinných vztahů a povinností mezi členy rodiny. Jedním z klíčových aspektů rodinné morálky v BGB je ochrana a podpora rodinných vztahů a zájmů. Mezi ustanovení zákona, které se týkají této problematiky patří:

- ustanovení § 1353 BGB, který stanoví, že manželé mají povinnost spolupracovat na společném prospěchu rodiny a vzájemně si pomáhat. Tento paragraf zakotvuje základní principy rodinných vztahů a zdůrazňuje důležitost solidarity a vzájemné podpory v manželství.⁶⁹
- ustanovení § 1361 BGB, který se zabývá povinnostmi rodičů vůči svým dětem. Tento paragraf stanoví, že rodiče mají povinnost pečovat o své děti a zajišťovat jim vhodný životní standard, včetně vzdělání, zdravotní péče a materiální podpory.⁷⁰
- ustanovení § 1610 BGB stanoví, že rodiče mají povinnost poskytovat alimony svým nezletilým dětem, pokud jsou schopni finančně přispívat a děti nemají dostatečné prostředky k životu. Toto ustanovení podtrhuje

⁶⁸ § 138 BGB

⁶⁹ § 1353 BGB

⁷⁰ § 1361 BGB

důležitost materiální podpory a zajištění základních potřeb dětí ze strany rodičů.⁷¹

Celkově lze říci, že BGB věnuje značnou pozornost ochraně rodinných vztahů a zájmů a stanovuje povinnosti členů rodiny v souladu s principy rodinné morálky a solidarity. Tyto ustanovení reflektují důležitost zachování a podpory rodinných vztahů v německé společnosti.

4.3.3. Ochrana rozhodování v oblasti hospodářské svobody

BGB obsahuje ustanovení týkající se ochrany rozhodování v oblasti hospodářské svobody. Tato ochrana je zakotvena zejména v § 823 odst. 1 BGB, který stanoví, že kdo zaviní jinému úmyslně nebo z nedbalosti škodu, je povinen ji nahradit. Toto ustanovení chrání právo jednotlivce na svobodné rozhodování v oblasti hospodářské činnosti a zabraňuje zásahům třetích stran, které by mohly způsobit škodu nebo omezit jeho hospodářskou svobodu.⁷²

Důležitou součástí ochrany hospodářské svobody je také zásada zákazu diskriminace. Podle § 611a BGB má každý právo na rovné zacházení bez ohledu na rasu, barvu pleti, původ, rodinný stav, náboženství, politické názory, pohlaví, sexuální orientaci, postižení, věk nebo jiné osobní vlastnosti. Toto ustanovení chrání jednotlivce před diskriminací ze strany zaměstnavatelů, obchodních partnerů nebo veřejnosti.⁷³

BGB dále stanoví, že právo na ochranu osobních údajů je důležitou součástí ochrany hospodářské svobody. Podle § 823 odst. 1 BGB v souvislosti s § 823 odst. 2 BGB chrání jednotlivce před neoprávněným zpracováním osobních údajů, které by mohlo vést k poškození jeho hospodářských zájmů nebo způsobit jinou formu škody.⁷⁴

Celkově lze říci, že BGB poskytuje širokou ochranu rozhodování v oblasti hospodářské svobody a zakotvuje zásady jako jsou ochrana před škodami, zákaz diskriminace a ochrana osobních údajů jako klíčové prvky tohoto právního rámce.

⁷¹ § 1610 BGB

⁷² § 823 BGB

⁷³ § 611a BGB

⁷⁴ § 823 BGB

5. Typické okruhy výhrady dobrých mravů

5.1. Lichva

Lichva je většinou vnímána jako situace, kdy závazek přijatý k zisku představuje nepřiměřenou zátěž v porovnání se závazkem půjčeným. Tento termín odvozený z latinského slova "usura" a germánského slova "leihwan" (půjčovat) je typicky spojen s půjčkami, které mají vysoké úrokové sazby, a často se vyskytuje v kontextu nebankovních institucí.

Ekonomové pojmem lichva označují úrok nebo poplatek účtován za půjčené peníze, a to nad rámec běžných tržních sazeb. Takto velké úroky vedou k neúměrně vysokým nákladům pro půjčujícího a zpravidla mívá negativní dopad na ekonomickou stabilitu nejen jednotlivců, ale také celých společenství. Lichva byla historicky považována za neetickou a ve většině kultur odsuzovaná.⁷⁵

V souladu s Ottovým slovníkem naučným lze vyjádřit, že termín "lichva" má slovanské kořeny a odvozuje se od slova "lichý", což znamená nesprávný nebo nerovný. Takto chápána lichva jako činnost je tudíž považována za nemravnou a nesprávnou.

V latině původně označoval termín "usura" jakýkoliv úrok získávaný za půjčku v penězích nebo věcech podle druhu. Postupem času prošel významovou změnou, což odráží evoluci společenských postojů k otázce úroků za půjčky. V průběhu středověku, zvláště v rámci církevního názoru na půjčky, se termín "usura" stal synonymem pro lichvu, jak ji dnes chápeme. Tato konotace „usury“ znamenala půjčování peněz nebo jiných věcí za úrok vyšší, než povoloval tehdejší právní řád. To reflektovalo názor církve, která považovala neoprávněně vysoké úroky za nemorální a škodlivé pro společnost. Odtud pak vycházejí i mnohé historické a právní opatření směřující k regulaci a potlačení lichvy.⁷⁶ V druhé polovině 19. století došlo k posunu v pojetí lichvy, která už nebyla vázána pouze na půjčky. Od té doby je lichva definována jako každý právní vztah, v němž

⁷⁵ KOUDELKA, Ladislav. *Lichva: trestný čin a společenský jev*. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-435-4, s. 6.

⁷⁶ KOUDELKA, Ladislav. *Lichva: trestný čin a společenský jev*. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-435-4, s. 6.

silnější strana zneužívá určitých omezujících faktorů slabší strany s cílem získat od ní plnění, které je výrazně neúměrné vlastnímu protiplnění této silnější strany.⁷⁷

Křesťanství například po staletí půjčování peněz věřícím zakazovalo, protože bylo vnímáno právě jako lichva. V tomto období byla lichva vnímána jako zločin či hříchem, jelikož vrácení většího množství peněz, než bylo půjčeno bylo nepochopitelné. Před vznikem kapitalismu bylo naprosto nepochopitelná skutečnost, že peníze pracují samy a úrok byl chápán jako neoprávněné bohatství. Peníze byly půjčovány na přesně stanovenou dobu, ale čas byl chápán tak, že patří pouze bohu a lichvář tedy okrádá boha. Lichva byla chápána jako jedna forem bestiality. V tomto období byla lichva tolerována pouze Židům, ale ti za ní byli trestáni mstou a pohrdáním.⁷⁸

V této době existoval názor, že kapitalismus se zrodil z polemiky, kterou vyvolala právě lichva. Rychlý rozvoj hospodářství však velmi silně ohrožoval staré křesťanské hodnoty a lichváři tak byli vnímáni jako škodlivý živočišný druh. Postupem času však došlo k pochopení významu peněz, které byly potřeba pro rozvoj ekonomiky, vedení válek či dobývání území a lichva tak již nebyla považována za nekonečně pekelný trest, ale změnila se v hřích, ze kterého se lze očistit.⁷⁹

Lichva je systematicky omezena a podléhá právní regulaci s cílem ochránit spotřebitele a zajistit spravedlivé a férové úrokové sazby. Mnoho zemí stanovuje limity pro úrokové sazby a přijímá opatření k prevenci nekalých praktik. V České republice je lichva upravena NOZ, který explicitně stanovuje, že "úrok nesmí přesáhnout dvojnásobek zákonné úrokové míry." Tímto způsobem právní předpisy slouží jako ochranný mechanismus, zabraňující neetickým a nekalým finančním praktikám, a zajišťují, aby půjčky byly poskytovány za spravedlivých a přijatelných podmínek.

⁷⁷ KOUDELKA, Ladislav. *Lichva: trestný čin a společenský jev*. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-435-4, s. 6.

⁷⁸ RIEGEL, Karel. *Ekonomická psychologie*. Praha: Grada, 2007. ISBN 9788024711850, str. 168.

⁷⁹ LE GOFF, Jacques. *Peníze a život: ekonomika a zbožnost ve středověku*. Přeložil Kateřina BAVOROVÁ. Historické myšlení. Praha: Argo, 2005. ISBN 80-7203-657-2. s. 17 - 25.

Ustanovení § 1796 NOZ klade důraz na neplatnost smlouvy, která vznikla v situaci, kdy byla využita tíseň, nezkušenost, rozumová slabost, rozrušení nebo lehkomyšlnost druhé smluvní strany. Tato dohoda zahrnuje závazek poskytnout plnění, jehož hodnota hrubě převyšuje hodnotu plnění poskytnutého druhou stranou.⁸⁰ Zákon o lichvě v občanském zákoníku má své limity, neboť i přes své snahy zakázat nekalé praktiky a stanovit opatření k ochraně před neúměrným využíváním tísně či lichvy, přesto umožňuje stranám angažovat se v určitých institucích, které jsou spojeny s problematickými lichvářskými dohodami.

Mezi sporné praktiky spadá schopnost účtovat úroky z úroků, uzavírat smlouvy s propadlými zástavami, stanovovat neúměrně vysoké kontrakční pokuty a libovolně určovat výši úroků za prodlení. Kromě toho ustanovení o lichvě a neúměrném omezení neposkytují dostatečnou ochranu pro podnikatele. Zároveň je zákon explicitně otevřený možnosti vyjmout téměř každý občanskoprávní spor z pravomoci obecných soudů a předložit ho rozhodčímu řízení. Tyto aspekty představují výzvy, kterým je třeba čelit s cílem dosáhnout komplexní a efektivní regulace lichvy v právním systému.⁸¹

V rámci českého právního systému je pojednáváno o jevu lichvy jako o skutkové podstatě trestného činu. Tato otázka je regulována ve speciální části zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, přičemž je začleněna do hlavy V., která se týká trestných činů proti majetku. Konkrétní ustanovení týkající se lichvy je obsaženo v ustanovení § 218 trestního zákoníku s následujícím zněním:

- odpovědnost jednotlivce, který zneužívá situace něčí rozumové slabosti, tísně, nezkušenosti, lehkomyšlnosti nebo rozrušení za účelem získání nebo slíbení plnění, jehož hodnota hrubě nepřiměřuje hodnotě vzájemného plnění, může být trestána odnětím svobody až na dvě léta nebo zakázanou činností.

⁸⁰ § 1796 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁸¹ KOUDELKA, Ladislav. *Lichva: trestný čin a společenský jev*. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-435-4f. s. 223–224.

- pachatel bude trestán odnětím svobody na dobu půl roku až pět let nebo uložením peněžitého trestu, a to v případě, že chováním uvedeným výše pro sebe nebo pro jiného získá významný prospěch, takový čin spáchá jako člen organizované skupiny, nebo jinému způsobí těžkou nouzi.
- odnětím svobody na tři léta až osm let bude pachatel potrestán,
 - pokud pachatel způsobí tímto jednáním pro sebe nebo pro jiného značný prospěch, spáchá takový čin jako člen organizované skupiny nebo způsobí jinému stav těžké nouze, dojde k přitěžujícím okolnostem.
 - jestliže pachatel dosáhne takovým jednáním pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu, dojde k přitěžujícím okolnostem.

Lichva může vzniknout z různých důvodů, včetně finanční nouze jednotlivců, kteří nemají přístup k běžným bankovním půjčkám nebo kteří se nacházejí v obtížné životní situaci. To může vést k explozivnímu nárůstu dluhu a přivedení jednotlivců do začarovaného kruhu finanční závislosti. Je tedy potřeba si uvědomit, že lichva může mít závažné sociální a ekonomické důsledky a vyžaduje pečlivou regulaci a dohled, aby se minimalizovala.

5.2. Rodinná morálka

Rodinná morálka a občanský zákoník jsou dvě klíčové složky, které společně formují a ovlivňují fungování rodiny v právním kontextu. Zatímco občanský zákoník poskytuje právní rámec a reguluje práva a povinnosti jednotlivců v rámci rodiny, rodinná morálka hraje roli v utváření hodnot a norem, které ovlivňují chování členů rodiny a dynamiku rodinných vztahů. NOZ stanovuje základní právní povinnosti a práva členů rodiny, jako jsou manželství, péče o děti, majetkové vztahy a dědická práva, a to ve své druhé části. Jedná se o právní předpisy, které mají za cíl zajistit spravedlnost, ochranu zájmů jednotlivců a stabilitu rodinných vztahů a je upravena v §§ 655 – 975 NOZ, který v oblasti rodinného práva všeobecně

zdůrazňuje skutečnosti, jenž mají spíše morální a proklamativní význam.⁸² Ochrana morálky v rodině je vnímána jako jedna ze základních východisek dobrých mravů, přičemž manželství je věcí veřejného zájmu, která by neměla být mařena úkony práva, které narušují závazky mezi jeho členy.⁸³

Pojem manželství a jeho právní úpravu vymezuje ustanovení § 655 NOZ jako trvalý svazek ženy a muže vzniklý zákonem a stanoveným způsobem, přičemž hlavní účel manželství je spatřován v založení rodiny, řádné výchově dětí a vzájemné podpoře a pomoci,⁸⁴

Manželství vzniká svobodným a úplným souhlasným projevem vůle muže a ženy, kteří hodlají vstoupit do manželství (dále jen „snoubenci“), že spolu vstupují do manželství.

Zdánlivé manželství je situace, kdy dva lidé uzavřou manželství, které se zdá být platné, ale ve skutečnosti není uzavřeno v souladu s platnými právními předpisy nebo jsou splněny podmínky pro jeho neplatnost. Neplatnost manželství může vycházet z různých důvodů, jako je například nezpůsobilost jednoho nebo obou manželů k uzavření manželství, chybějící svolení k uzavření manželství, nebo skryté překážky, které brání vzniku manželství. V případě zjištění neplatnosti manželství soud může manželství zrušit a považovat za nenabyté právní účinky.⁸⁵

Povinnosti a práva manželů podle rodinné morálky i občanského zákoníku jsou propojeny a slouží k podpoře zdravých partnerských vztahů a rodinného prostředí. NOZ stanoví povinnosti manželů k věrnosti, péči o domácnost a spolupráci ve výchově dětí, a zároveň jim poskytuje právo na vzájemnou podporu a společné

⁸² NOVOTNÝ, Petr; IVIČIČOVÁ, Jitka; SYRŮČKOVÁ, Ivana a VONDRÁČKOVÁ, Pavlína. *Nový občanský zákoník. 2.*, aktualizované vydání. Právo pro každého (Grada). Praha: Grada Publishing, 2017. ISBN 9788027104314, s. 12

⁸³ SALAČ, Jaroslav. *Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu: obsahové meze platnosti právních úkonů (smluv) z hlediska rozporu se zákonem, dobrými mravy a veřejným pořádkem. 2. vyd.* Právní instituty. Praha: C.H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-914-9. s. 247

⁸⁴ NOVOTNÝ, Petr; IVIČIČOVÁ, Jitka; SYRŮČKOVÁ, Ivana a VONDRÁČKOVÁ, Pavlína. *Nový občanský zákoník. 2.*, aktualizované vydání. Právo pro každého (Grada). Praha: Grada Publishing, 2017. ISBN 9788027104314. s. 12

⁸⁵ NOVOTNÝ, Petr; IVIČIČOVÁ, Jitka; SYRŮČKOVÁ, Ivana a VONDRÁČKOVÁ, Pavlína. *Nový občanský zákoník. 2.*, aktualizované vydání. Právo pro každého (Grada). Praha: Grada Publishing, 2017. ISBN 9788027104314. s. 22

rozhodování. Rodinná morálka zdůrazňuje respekt, lásku a porozumění mezi partnery, což vyžaduje aktivní komunikaci a dodržování etických principů.

Co se týká zániku manželství, to může zaniknout jen z důvodů stanovených zákonem.⁸⁶ V řízení o rozvod manželství soud zkoumá kvalifikovaný rozvrat a zabývá se zjišťováním příčin tohoto rozvratu. V rámci rodinné morálky je soud oprávněn posuzovat, zda manželé splnili požadavky soužití, co se týče jejich chování, věrnosti, vzájemného respektu, podpory a schopnosti udržet rodinné společenství.⁸⁷

Rodinná morálka, která je často ovlivňována kulturními, náboženskými a sociálními faktory, může hrát roli v tom, jak jsou tyto právní normy interpretovány a uplatňovány v praxi. Zatímco NOZ může poskytnout jasná pravidla pro řešení konkrétních právních otázek, rodinná morálka může ovlivnit rozhodování členů rodiny v rámci těchto právních rámců. Například v případě rozvodu může NOZ stanovit postupy a podmínky pro rozdělení majetku a péči o děti, zatímco rodinná morálka může hrát roli v tom, jak jsou tyto otázky vnímány a řešeny členy rodiny samotnými.

Pro velkou část společnosti jsou negativní morální pravidla spojená s rodinným životem, příliš omezující a měla by tak být omezena ve prospěch větší osobní diskrétnosti. Morální pluralismus ve společnosti znamená existenci různých skupin s odlišnými představami o tom, kde by měla být stanovena hranice mezi morálními absolutny a osobní diskrétností.⁸⁸ Je tedy důležité brát v úvahu jak právní aspekty stanovené NOZ, tak i sociální a morální faktory, které mohou ovlivnit chování a rozhodování jednotlivců v rámci rodiny. Kombinace těchto složek může hrát klíčovou roli v utváření fungujících a harmonických rodinných vztahů a v poskytnutí spravedlnosti a ochrany pro všechny zúčastněné strany.

⁸⁶ § 754 a násl. NOZ

⁸⁷ NOVOTNÝ, Petr; IVIČIČOVÁ, Jitka; SYRŮČKOVÁ, Ivana a VONDRÁČKOVÁ, Pavlína. *Nový občanský zákoník*. 2., aktualizované vydání. Právo pro každého (Grada). Praha: Grada Publishing, 2017. ISBN 9788027104314. s. 12

⁸⁸ WALKER, Lawrence J., and TAYLOR, John H. "Family Interactions and the Development of Moral Reasoning." *Child Development*. Online. vol. 62, no. 2, 1991, s 271-276. JSTOR, dostupné z: <https://doi.org/10.2307/1131002>. [cit. 2024-02- 22].

V rozporu s dobrými mravy v rámci rodinné morálky pak jde o smlouvy, kdy se jedna ze smluvních stran zaváže neuzavřít manželství s konkrétním jednotlivcem, s jiným jednotlivcem nebo neuzavřít manželství žádné, včetně smluvních pokut v případě porušení takových smluv.⁸⁹ Dále jsou nepřijatelná a neplatná ujednání proti soužití manželů a jejich morálně lhostejnému chování. Konkrétně jde o poskytnutí finanční podpory jednomu z manželů za podmínky dohody týkající se budoucí možné rozluky jejich manželství, dohody o vzájemném vyhrazení sexuálních vztahů, smlouvy zavazující k odsouhlasení rozvodu pro jednoho z manželů či závěť apelující na jednoho z manželů, aby se rozvedl, jako podmínku pro získání výhod z pozůstalosti.⁹⁰

5.3. Ochrana rozhodování v oblasti hospodářské svobody

Ochrana rozhodování v oblasti hospodářské svobody představuje klíčový aspekt v moderní společnosti, která klade důraz na individuální práva a svobody. Hospodářská svoboda se vztahuje k možnosti jednotlivce svobodně rozhodovat o svých ekonomických záležitostech, včetně práva vlastnit majetek, uzavírat smlouvy, podnikat a svobodně se účastnit trhu. Ochrana takové svobody vyžaduje odpovídající právní rámec, který dokáže zajistit to, že jednotlivci nejsou nespravedlivě omezeni nebo znevýhodněni ve svých ekonomických aktivitách. Jeho součástí je ochrana před neoprávněným zasahováním státu, podnikatelskými praktikami, které brání soutěži, a dalšími hrozbami, které by mohly narušit rovnováhu hospodářské svobody. Posílení této ochrany může vést k většímu ekonomickému rozvoji, inovacím a prosperitě společnosti jako celku, přičemž každý jednotlivec má možnost plně využít svůj potenciál a rozhodovat v souladu se svými ekonomickými cíli.

V paragrafu 39 občanského zákoníku se pojednává o hospodářské svobodě a případném porušení dobrých mravů, což nese následné sankce.

⁸⁹ SALAČ, Jaroslav. *Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu: obsahové meze platnosti právních úkonů (smluv) z hlediska rozporu se zákonem, dobrými mravy a veřejným pořádkem*. 2. vyd. Právní instituty. Praha: C.H. Beck. 2004. ISBN 80-7179-914-9. s. 248.

⁹⁰ SALAČ, Jaroslav. *Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu: obsahové meze platnosti právních úkonů (smluv) z hlediska rozporu se zákonem, dobrými mravy a veřejným pořádkem*. 2. vyd. Právní instituty. Praha: C.H. Beck. 2004. ISBN 80-7179-914-9. s. 249.

Konkrétně je stanoveno, že v případě, kdy právní úkon kontrastuje s dobrými mravy, může to mít za následek sankci ve formě neplatnosti. Obchodní zákoník k tomuto tématu přistupuje jinak a spojuje tuto problematiku s odnětím právní ochrany pro daný právní akt, aniž by automaticky prohlásil jeho neplatnost. Tato odlišná interpretace mezi zákoníky má výrazný dopad, zvláště při řešení situací ohledně poskytnutého plnění. V případě, kdy dochází k porušení dobrých mravů, následuje ve formě neplatnosti sankce, což přináší povinnost vrátit přijaté plnění, odůvodněnou neoprávněným obohacením. Naopak, při porušení zásady poctivého obchodního styku nevzniká sankce ve formě neplatnosti. To znamená, že není nutné vracet přijaté plnění kvůli neoprávněnému obohacení, neboť v této situaci nedošlo k žádnému takovému obohacení a soudní vymáhání tohoto plnění není možné. Diskutuje se o zajímavém paradoxu, kde označení soudu za nepoctivý může mít značné právní důsledky. Tento paradox je vysvětlován důrazem na profesionální přístup podnikatelů a snahou zákonodárce o co největší smluvní svobodu v rámci ekonomických vztahů.⁹¹

V souvislosti s diskusí o hospodářské svobodě lze identifikovat dlouhodobé smlouvy, které představují oblast, jež může narušovat zásady dobrých mravů a být tak posuzována jako v rozporu s nimi. Konkrétně se zaměřujeme na smlouvy, které spadají do oblasti rozhodování a omezení v obchodě v rámci hospodářské svobody. Mezi tyto smlouvy patří například nevolnická smlouva, která vychází z nadměrné délky smluvního závazku.

Nevolnická smlouva je právní dohoda, která upravuje vztah mezi dvěma stranami, přičemž jedna strana se zavazuje k poskytování pracovních služeb nebo výkonu činností pro druhou stranu bez adekvátní odměny. Tento druh smlouvy je historicky spojen s neetickým postojem k pracovníkům, kteří byli často nuceni k nevolnické práci bez základních pracovních práv a svobod. Moderní právní systémy považují nevolnické smlouvy za nelegální a porušující základní lidská práva. Obecně lze samozřejmě říci, že určité omezení svobody rozhodování je spojeno s každým právním úkonem, jelikož když se účastník zaváže k určitému způsobu jednání, nelze tento způsob jednání měnit, jinak by se nepochybně dopustil rozporu

⁹¹ HAVEL B. *Dobré mravy a poctivý obchodní styk*. Právník. 2000. č. 1. část IV.1.

se svým závazkem a mohl by se vystavit určité sankci. Jelikož však i tato omezení podléhají kritériu dobrých mravů, je potřeba je z tohoto hlediska také posuzovat.⁹²

5.4. Vybraná judikatura Ústavního soudu ČR

Nárok na odměnu za právní zastupování

Obecné soudy podle nálezu Ústavního soudu neadekvátně zpracovaly námitku stěžovatele, který tvrdil, že nárok na odměnu za právní zastupování uplatněný žalobcem odporuje dobrým mravům. Soudy tuto námitku stroze a zjednodušujícím způsobem zamítly, tvrdíc, že přiznání mimosmluvní odměny nelze posuzovat v kontextu dobrých mravů. Toto stanovisko nesouhlasilo s ustálenou judikaturou Ústavního soudu i Nejvyššího soudu. Navzdory řádnému uplatnění dovolací námitky měl Nejvyšší soud povinnost touto otázkou se zabývat a řádně ji vyřešit, což se však nestalo. V této souvislosti, i když se stěžovatel snažil prosazovat své právo podle čl. 36 odst. 1 a odst. 4 Listiny pomocí "stanoveného postupu", Nejvyšší soud neseřídil věc "zákonem stanoveným způsobem" podle čl. 90 Ústavy. Tím bylo porušeno právo na přístup k soudu dle čl. 36 odst. 1 Listiny.⁹³

Výkon práva odpovídající zákonu v rozporu s dobrými mravy

Ústavní soud chápe korektiv dobrých mravů jako soubor etických principů, obecně uznávaných a dodržovaných zásad, jejichž soulad s obecnými morálními normami demokratické společnosti může být často zajištěn i právními normami. Tento přístup je reflektován v judikatuře, například v nálezu ze dne 12. 3. 2001 (sp. zn. II. ÚS 544/2000) nebo v bodu 32. nálezu ze dne 14. 11. 2017 (sp. zn. I. ÚS 3391/15). Ustanovení § 3 odst. 1 občanského zákoníku č. 40/1964 Sb. a pozdějších změn nebo § 6 a § 8 občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. tak může působit jako nástroj, který omezuje autonomii vůle. Základní práva a svobody, včetně práva na ochranu majetku podle článku 11 Listiny základních

⁹² SALAČ, Jaroslav. *Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu: obsahové meze platnosti právních úkonů (smluv) z hlediska rozporu se zákonem, dobrými mravy a veřejným pořádkem*. 2. vyd. Právní instituty. Praha: C.H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-914-9, s. 254

⁹³ ÚSTAVNÍ SOUD: *Nárok na odměnu za právní zastupování*. Online. www.profipravo.cz. 27.01.2023. Dostupné z:

https://www.profipravo.cz/index.php?page=article&id_category=71&id_article=264282&csum=b60c1147. [cit. 2024-02-26]

práv a svobod, mají vliv i na vztahy mezi soukromými osobami, působící normativním rámcem podústavního práva. Při aplikaci korektivu dobrých mravů a podobných ustanovení je důležité brát v úvahu toto normativní působení, jak naznačuje i náleze ze dne 18. 12. 2020 (sp. zn. IV. ÚS 2103/20). Tím pádem není vyloučeno, že i konání v souladu se zákonem může být posouzeno jako nesoulad s dobrými mravy, což může vést k odepření právní ochrany, zejména pokud výsledky tohoto konání vedou k nepřijatelným důsledkům pro účastníky a postavení některé z nich.⁹⁴

Dopady uplatnění neplatné rozhodčí doložky před a po 11.5.2011

Podle rozhodnutí Ústavního soudu pod sp. zn. II.ÚS 996/18, ze dne 4. 6. 2019, platí, že zásada pacta sunt servanda, tedy smluvního plnění, je důležitou součástí právního státu, avšak její ochrana má své meze, zejména pokud koliduje s jinými základními právy, ústavními principy nebo veřejným zájmem. Rovnost, která má být nejen formální, ale i skutečná, hraje významnou roli. Ochrana spotřebitele, jako zásada na ochranu slabší strany, je důležitým prvkem českého a unijního práva, stejně tak i judikatury Ústavního soudu. Rozhodčí smlouva bez přímé specifikace rozhodce nebo způsobu jeho určení a pouze s odkazem na rozhodčí řád je absolutně neplatná, což vede k nezpůsobilosti rozhodčího nálezu jako exekučního titulu. V případě uplatnění rozhodčí doložky před sjednocujícím usnesením Nejvyššího soudu ze dne 11. 5. 2011, které rozhodčí doložky bez přímé specifikace rozhodce považuje za neplatné, se uplatňují pravidla promlčecích lhůt. Přičítání protiústavního postupu (zneužití práva) je omezeno na ty poskytovatele úvěrů, kteří podali rozhodčí žaloby vědomě po uvedeném datu. Při promlčení pohledávky z úvěrové smlouvy mezi nebankovní úvěrovou společností a dlužníkem může soud vznesení námítky promlčení dlužníkem považovat za rozporné s dobrými

⁹⁴ ÚSTAVNÍ SOUD: *Výkon práva odpovídající zákonu v rozporu s dobrými mravy*. Online. www.profipravo.cz. 11.06.2021. Dostupné z: https://www.profipravo.cz/index.php?page=article&id_category=71&id_article=263076&csum=de3c9817. [cit. 2024-02-28].

mravy jen v ojedinělých situacích. Příkladem nejsou splácení závazků z důvodu vlastní předluženosti nebo pasivita dlužníka při řešení závazku.⁹⁵

Námítka promlčení vznesená exekutorem

Ústavní soud obdržel ústavní stížnost podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky a ustanovení § 72 a následujících zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů. Stěžovatel se domáhá zrušení rozhodnutí obecných soudů, přesvědčen, že tato rozhodnutí porušila jeho právo na přístup k soudu podle čl. 36 odst. 1 a následujících Listiny základních práv svobod, právo na náhradu škody za nesprávný úřední postup podle čl. 36 odst. 3 Listiny, právo na ochranu vlastnictví podle čl. 11 Listiny, zákaz diskriminace podle čl. 3 Listiny a výhradu zákona pro výkon státní moci podle čl. 2 odst. 2 Listiny. Z rozhodnutí ústavního soudu vyplývá, že na stát jsou kladeny vyšší nároky zejména v případě problematiky soudního exekutora, pokud jde o přijatelnost některých jeho procesních postupů a obhajoby (v tomto případě námítka promlčení), zejména když je pasivně legitimován v řízení o náhradu škody, kterou měl způsobit při výkonu své činnosti. Tento přístup Ústavní soud považuje za plně v souladu s jeho ustálenou judikaturou, která dává přednost ochraně jednotlivce a jeho základních práv (svobod), zejména v situacích, kdy stát musí napravit nějakou způsobenou křivdu.⁹⁶

Dobré mravy při uplatnění práv ze smlouvy o úvěru

Uplatnění korektivu dobrých mravů jako extrémního nástroje korekce zásady autonomie vůle může být relevantní i v situacích, kdy se výkon práva projevuje nepřipustně v postavení jednoho ze subjektů závazkového vztahu směrem navenek. Obecné soudy jsou tak povinny zvážit, zda věřitelka dostatečně zkoumala a zhodnotila schopnost stěžovatelů splnit svůj závazek v budoucnu, i když takovou povinnost neměla dle zákona v době uzavření smlouvy.

⁹⁵ ÚSTAVNÍ SOUD: *Dopady uplatnění neplatné rozhodčí doložky před a po 11.5.2011*. Online. www.profipravo.cz. 12.07.2019. Dostupné z: https://www.profipravo.cz/index.php?page=article&id_category=71&id_article=261521&csum=0033ac17. [cit. 2024-02-28].

⁹⁶ ÚSTAVNÍ SOUD: *Námítka promlčení vznesená exekutorem*. Online. www.profipravo.cz. 08.11.2019. Dostupné z: https://www.profipravo.cz/index.php?page=article&id_category=71&id_article=261785&csum=9d355347. [cit. 2024-02-28].

To platí zejména v případech, kdy věřitelka nedostatečně prověřila úvěruschopnost stěžovatelů a uzavřela smlouvu i s těmi, kteří pravděpodobně neměli dostatečné finanční prostředky na splnění závazku. Pokud se obecné soudy nevěnovaly při hodnocení podmínek použití korektivu dobrých mravů otázce, zda výkon práva věřitelky, který je jinak právem, nevede ke zjevně nepřijatelným důsledkům pro majetkové a sociální poměry stěžovatelů a pro možnost uspokojení nároku jiným způsobem, třeba v rámci poměrů mezi spoludlužníky, pak tím nedostály povinností poskytovat právní ochranu a vést řádné řízení, jak jim přikazují ústavní normy obsažené v článku 36 odst. 1 Listiny. Tím pádem porušily právo stěžovatelů na soudní ochranu, jak je zaručeno v uvedeném článku. Obecné soudy mají odpovědnost prověřit obsah smluvního závazkového vztahu, zejména pokud některý ze smluvních subjektů, či jeden z více spoludlužníků, nese neobvyklé břemeno, což vede k strukturální nerovnováze ve vyjednávací síle.⁹⁷

5.5. Vybraná judikatura Nejvyššího soudu ČR

Neplatnost výpovědi z nájmu bytu pro rozpor s dobrými mravy

Při projednávání otázky výpovědních důvodů podle § 2288 odst. 2 písm. b) NOZ, se soud mohl (v souladu s tvrzením účastníků nebo vyplývá-li to ze spisu) zabývat otázkou neplatnosti výpovědi z nájmu bytu jako právního jednání, které narušuje dobré mravy ve smyslu § 580 ve spojení s § 588 NOZ. I když pro splnění výpovědního důvodu podle § 2288 odst. 2 písm. a), b) NOZ není rozhodující, jak silná je potřeba bydlení pronajímatele nebo jeho manželových příbuzných, může tato okolnost spolu s dalšími faktory hrát významnou roli při posuzování, zda je výpověď z nájmu neplatná kvůli rozporu s dobrými mravy.

Městský soud v Praze (odvolací) rozhodl 13. 4. 2022 (č. j. 13 Co 371/2021-88), změnit rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 4 z 10. 9. 2021 (č. j. 30 C 114/2021-49). Zamítl žalobu vdovy (73 let) na neoprávněnost výpovědi z nájmu bytu č. 3 (dům č. p. XY v XY) ze 24. 9. 2020. Žalobkyně byla slabozraká, žila ve sporném

⁹⁷ ÚSTAVNÍ SOUD: *Dobré mravy při uplatnění práv ze smlouvy o úvěru*. Online. www.profipravo.cz. 04.12.2020. Dostupné z: https://www.profipravo.cz/index.php?page=article&id_category=45&id_article=262651&csum=fcc54837. [cit. 2024-03-09].

bytě 40 let. Soud potvrdil užívání bytu žalobkyní podle smlouvy na dobu neurčitou. Žalovaný, spoluvlastník domu, uzavřel dohodu v 1999, že má právo užívat byt. Výpověď byla odeslána v září 2020, zdůvodněná potřebou bytu pro dceru. Soud nesouhlasil s odvolacím soudem ohledně rozporu výpovědi s dobrými mravy. Žalovaný mohl v souladu s dohodou vypovědět nájem, i když souhlas druhého spoluvlastníka nebyl získán. V době výpovědi nebyl žádný právně volný byt a nájem mezonetového bytu byl prodloužen do 30. 4. 2022. Žalobkyně napadla rozsudek dovoláním pro odchýlení od ustálené judikatury, která podle ní nebyla zohledněna. Žalovaný se přidal k odvolacímu rozhodnutí a bránil výpovědní důvod. Dovolání bylo přípustné v otázce neplatnosti výpovědi z důvodu rozporu s dobrými mravy. Soud zdůraznil sporný právní aspekt a poukázal na judikaturu týkající se výpovědního důvodu podle § 2288 odst. 2 písm. b) NOZ. Přestože nebyla zpochybněna naplněnost výpovědního důvodu, bylo dovolání přípustné pro otázku, zda výpověď není v rozporu s dobrými mravy.⁹⁸

Objektivní promlčecí doba dle občanského zákoníku při vědomém plnění nedluhu

Podle rozsudku Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Cdo 1414/2021, ze dne 28. 7. 2022, kdy odvolací soud argumentoval, že by bylo proti dobrým mravům, pokud by se jednatel, který vědomě plnil nedluh podle současné právní úpravy (§ 2997 odst. 1 NOZ), odvolával k výjimce z nároku na vydání bezdůvodného obohacení. Tato výjimka nastává, pokud by během desetileté objektivní promlčecí doby (řízené do 31. prosince 2013) došlo k plnění s vědomím obohaceného, který byl vědom toho, že k němu není zavázán (pokud nebylo splněno právní důvodem, který následně nenastal nebo odpadl). Nejvyšší soud však nenalézá důvod, proč by tato delší (desetiletá) objektivní promlčecí doba neměla být respektována, ačkoli pozdější právní předpis (který není aplikovatelný na daný případ) umožňuje zamítnutí žaloby na základě obsahu věci. Jinými slovy, skutečnost, že § 2997 odst. 1 věta druhá NOZ neumožňuje návrat bezdůvodného obohacení k ochuzenému, který někoho jiného obohatil s vědomím, že k tomu

⁹⁸ NEJVYŠŠÍ SOUD. *Neplatnost výpovědi z nájmu bytu pro rozpor s dobrými mravy*. Online. www.profipravo.cz. 05.12.2017. Dostupné z: https://www.profipravo.cz/index.php?page=article&id_category=81&id_article=260286&csum=a6b84567. [cit. 2024-03-06].

není zavázán (pokud neplnil právní důvod, který později nenastal nebo odpadl), není samotná o sobě důvodem pro vyloučení (kvůli rozporu s dobrými mravy) použití ustanovení o delší objektivní promlčecí době (srov. i § 638 odst. 2 NOZ).⁹⁹

Neplatnost ujednání o výši úroku z prodlení pro rozpor s dobrými mravy

Podle Nejvyššího soudu, skutečnost, že byla mezi podnikateli dohodnuta sazba úroku z prodlení ve výši 0,5 % denně z dlužné částky za každý den prodlení, sama o sobě nezakládá neplatnost takového ujednání kvůli nesouladu s dobrými mravy. Teprve až v situaci, kdy smluvená sazba již neplní legitimní funkce úroku z prodlení, tj. sankčně-motivační a reparační (kompenzační), a stává se neodůvodněnou sankcí s šikanózním charakterem vůči druhému smluvnímu partnerovi, je opodstatněné přehodnotit smluvní svobodu stran a konstatovat neplatnost takového ujednání z důvodu rozporu s dobrými mravy. Jinými slovy, neplatnost dohody o úroku z prodlení pro rozpor s dobrými mravy lze přijmout pouze v případech, kdy věřitel neřídí své legitimní zájmy, ale zneužívá smluvní svobody k újmě svého smluvního partnera. Vždy je nutné posoudit, zda daná smluvní dohoda představuje legitimní nástroj věřitele v případě prodlení dlužníka (a není zjevně přemrštěná), nebo zda slouží jako neodůvodněná sankce, která využívá druhou smluvní stranu. Při tomto posuzování je důležité brát v úvahu, že vnímání morálních hranic je v podnikatelských vztazích odlišné, s ohledem na specifika těchto vztahů a subjekty zúčastněné v obchodním prostředí.¹⁰⁰

Zneužití výkonu absolutních práv vlastníka ochranné známky

Vlastník ochranné známky může zabránit uvádění výrobku na trh v České republice, pokud tento výrobek byl dovezen z jiného členského státu EU (nebo státu tvořícího Evropský hospodářský prostor), kde byl uveden na trh s jeho ochrannou známkou nebo s jeho souhlasem, a to i v případě, že má nový obal

⁹⁹ NEJVYŠŠÍ SOUD. *Objektivní promlčecí doba dle občanského zákoníku při vědomém plnění nedluhu*. Online. www.profipravo.cz. 10.11.2022. Dostupné z: https://www.profipravo.cz/index.php?page=article&id_category=71&id_article=264123&csum=c19b3a97. [cit. 2024-03-06].

¹⁰⁰ NEJVYŠŠÍ SOUD. *Neplatnost ujednání o výši úroku z prodlení pro rozpor s dobrými mravy*. Online. www.profipravo.cz. 21.02.2022. Dostupné z: https://www.profipravo.cz/index.php?page=article&id_category=71&id_article=263660&csum=f5a18247. [cit. 2024-03-06].

s odlišnou ochrannou známkou. Dovozce musí v přiměřené lhůtě po oznámení svého záměru uvést tento výrobek na trh v České republice sdělit námitky, pokud výkon práv vlastníka ochranné známky nebrání volnému obchodu mezi členskými státy EU. Výkon absolutních práv vlastníka ochranné známky, včetně práva zakázat další uvádění dovozených výrobků na trh v České republice, může být posuzován jako zjevné zneužití práva nebo zasahování do práv a oprávněných zájmů jiných, a to v souladu s příslušnými právními ustanoveními.¹⁰¹

6. Závěr

Na základě soudních rozhodnutí, lze vyvodit aplikaci korektivu dobrých mravů v České republice.

Neplatnost výpovědi z nájmu bytu: Soudní rozhodnutí naznačuje, že dobré mravy jsou brány v úvahu při posuzování platnosti výpovědi z nájmu bytu. I když soud nevyhověl žalobkyni, zdůraznil, že potřeba bytu pronajímatele nebo jeho příbuzných může hrát roli při posouzení platnosti výpovědi z hlediska dobrých mravů.

Objektivní promlčecí doba při vědomém plnění nedluhu: Nejvyšší soud zdůraznil respektování delší (desetileté) objektivní promlčecí doby, i když nový právní předpis neumožňuje návrat bezdůvodného obohacení v určitých situacích. Toto rozhodnutí ukazuje, že soudy respektují právní normy a zároveň brání možnému zneužití práv s ohledem na dobré mravy.

Neplatnost ujednání o výši úroku z prodlení: Soudní rozhodnutí poukazuje na to, že neplatnost dohody o úroku z prodlení kvůli nesouladu s dobrými mravy lze přijmout pouze v případech, kdy sazba úroku představuje neodůvodněnou sankci s šikanózním charakterem vůči druhému smluvnímu partnerovi.

Zneužití výkonu absolutních práv vlastníka ochranné známky: Soudní rozhodnutí ukazuje, že výkon absolutních práv vlastníka ochranné známky může být

¹⁰¹ NEJVYŠŠÍ SOUD. *Zneužití výkonu absolutních práv vlastníka ochranné známky*. Online. www.profipravo.cz. 08.02.2021. Dostupné z: https://www.profipravo.cz/index.php?page=article&id_category=48&id_article=262774&csum=5b0226c7. [cit. 2024-03-06].

posuzován jako zneužití práva, pokud je v rozporu s právy a oprávněnými zájmy jiných subjektů, i když je formálně v souladu s právními ustanoveními.

Lze tedy konstatovat, že soudy v České republice respektují zásady dobrých mravů při výkonu práva a rozhodování o právních sporech. Jsou ochotny přehodnotit smluvní dohody a rozhodnutí, která jsou v rozporu s dobrými mravy, a bránit tak zneužití práva a ochraně práv ostatních subjektů. Ústavní soud zdůrazňuje možnosti uplatnění korektivu dobrých mravů jako krajního prostředku korekce zásady autonomie vůle, zejména v situacích, kdy se výkon práva projevuje nepřipustně v postavení některého ze subjektů závazkového vztahu navenek. Tímto rozhodnutím bylo potvrzeno, že obecné soudy jsou povinny posuzovat, zda věřitel dostatečně prověřil schopnost dlužníka splnit svůj závazek a zda výkon práva věřitele nevede k nepřijatelným důsledkům pro dlužníka. Celkově lze říci, že rozhodnutí Ústavního soudu potvrzuje význam dodržování dobrých mravů v českém právním prostředí a zároveň zdůrazňuje povinnost soudů zajistit rovné zacházení se všemi subjekty v soudním procesu a respektovat zásady spravedlnosti a férovosti.

Co se týká budoucnosti dobrých mravů, je jasné, že otázka aplikace korektivu dobrých mravů je v českém právním prostředí stále relevantní a má vliv na rozhodování soudů v případech sporů mezi soukromoprávními subjekty. Následující návrhy by mohly přispět k jasnějšímu a konzistentnějšímu používání tohoto právního institutu v budoucnu:

- větší soudní jasnost ohledně aplikace korektivu dobrých mravů: je zapotřebí vyjasnit, za jakých okolností je přípustné a vhodné použití korektivu dobrých mravů. Konkrétněji by měly být stanoveny situace, kdy jsou dobré mravy porušeny a kdy je jejich uplatnění oprávněné,
- posílení povinností věřitelů při poskytování úvěrů: přestože Nejvyšší soud tvrdí, že věřitelé nejsou povinni prověřovat úvěruschopnost klientů, mělo by se zvážit zavedení přísnějších pravidel, která by věřitelům ukládala více odpovědnosti za posouzení schopnosti klientů splácet úvěr.
- zvýšení ochrany spotřebitelů: pokud jde o spotřebitelské úvěry, je nutné zajistit, aby byli spotřebitelé dostatečně informováni o podmínkách smlouvy

a o svých právech a povinnostech. To může zahrnovat například zavedení povinnosti věřitelů poskytovat spotřebitelům podrobné informace o smlouvě a případných rizicích.

- větší důraz na rovnováhu v závazkových vztazích: je třeba dbát na to, aby závazkové vztahy byly spravedlivé a vyvážené pro všechny strany. To znamená, že soudy by měly brát v úvahu nejen práva věřitelů, ale i práva a zájmy dlužníků, zejména pokud jde o situace, kdy jsou dlužníci ve smluvním vztahu postaveni v nerovné pozici.
- edukace a informovanost veřejnosti: důležité je také zvýšení informovanosti veřejnosti o právech a povinnostech v závazkových vztazích, včetně toho, jak se chránit před nekalými praktikami v oblasti poskytování úvěrů.
- pravidelná revize právní úpravy: právní úprava v oblasti dobrých mravů by měla být pravidelně revidována a aktualizována tak, aby odpovídala aktuálním společenským a ekonomickým potřebám a aby byla schopna účinně řešit nové výzvy a problémy v oblasti smluvních vztahů.

Výše uvedené návrhy by mohly přispět k vytvoření jasnějšího a spravedlivějšího právního prostředí v oblasti aplikace dobrých mravů jako korektivu občanského práva v České republice.

Shora uvedené poukazuje na význam institutu dobrých mravů ve střeoevropském právním systému a jeho dynamiku v historii a současnosti. Pojem dobrých mravů, jako neurčitý právní termín, poskytuje soudům flexibilitu při posuzování konkrétních situací, zvláště v oblasti smluvních vztahů a ochrany ekonomicky slabších stran. Jeho chápání a aplikace se vyvíjejí v souladu se změnami ve společnosti. V České republice prošel institut dobrých mravů vývojem od dob občanského zákoníku z roku 1950 až po současnou úpravu v NOZ. Původně politicky motivovaný, postupně získal význam v rámci interpretace a aplikace práva, s důrazem na etické normy a společenský vývoj. Historická perspektiva od římské říše až po současnost v České republice nám ukazuje, že dobré mravy jsou spojeny s morálními pravidly a odrážejí stav společnosti. Různorodost přístupů k jejich definici, od čisté morálky po sociologický pohled, zdůrazňuje subjektivitu a nejistotu tohoto pojmu.

Interpretace dobrých mravů závisí na subjektivním rozhodování soudců, a to jak na individuální, tak na kolektivní úrovni.

V Rakousku a Německu je právní úprava dobrých mravů zakotvena ve významných právních dokumentech, jako jsou ABGB a BGB. Tyto normy upravují otázky spojené s dobrými mravy v různých právních kontextech a v souladu s propracovanou judikaturou poskytují rámec pro hodnocení chování stran v souladu s aktuálními morálními zásadami společnosti.

Celkově lze konstatovat, že dobré mravy hrají klíčovou roli v právním systému střeoevropského prostoru. Jejich chápání a aplikace se vyvíjí v souladu se změnami ve společnosti, ačkoliv subjektivita a nejistota tohoto pojmu mohou někdy vést k jeho formálnímu zacházení. Přesto zůstává důležitým nástrojem pro regulaci smluvních vztahů a ochranu ekonomicky slabších stran v dynamickém právním prostředí.

Použitá literatura:

Monografie

- [1.] ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012. ISBN 978-80-7208-922-2.
- [2.] FREIESLEBEN, Christoph Heinrich. *Corpus Iuris Civilis*. Creative Media Partners, 2023, ISBN 9781022652897
- [3.] HRDINA, Ignác Antonín a DOSTALÍK Petr. *Přehled římského práva soukromého ke státní souborné zkoušce*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. 138 s. ISBN:978-80-7380-235-6.
- [4.] HRDLIČKA M. *Systém zásad soukromého práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2010, ISSN: 1210-9126.
- [5.] HURDÍK, Jan. *Zásady soukromého práva*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1998. 168 s. ISBN 8021020016.
- [6.] KINCL, Jaromír. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995. ISBN 9788071790310.
- [7.] KUBEŠ V. *Smlouvy proti dobrým mravům*. Praha: Orbis, 1933.
- [8.] KUBEŠ, V., in Rouček, F., Sedláček, J.: *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému*, Praha 1936.
- [9.] KOUDELKA, L. *Lichva: Trestný čin a společenský jev*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-435-4.
- [10.] PELIKÁNOVÁ I., *Občanský zákoník: komentář*. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. ISBN 9788074786389
- [11.] RIEGEL, Karel. *Ekonomická psychologie*. Praha: Grada, 2007. ISBN 9788024711850
- [12.] ROUČEK, František a SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Díl první, (§§ 1 až 284). Praha: Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1935.
- [13.] SALAČ, Jaroslav. *Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu: obsahové meze platnosti právních úkonů (smluv) z hlediska rozporu se zákonem, dobrými mravy a veřejným pořádkem*. 2. vyd. Právní instituty. Praha: C.H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-914-9.

- [14.] SCHELLE, Karel a TAUCHEN, Jaromír. *Civilní kodexy*. Právo (Key Publishing). Ostrava: Key Publishing ve spolupráci s The European Society for History of Law, 2010. ISBN 9788074180705.
- [15.] SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo: systém a instituce*. 2. upravené vydání. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. ISBN 9788073805661.
- [16.] LE GOFF, Jacques. *Peníze a život: ekonomika a zbožnost ve středověku*. Přeložil Kateřina BAVOROVÁ. Historické myšlení. Praha: Argo, 2005. ISBN 80-7203-657-2.
- [17.] MALÝ, Karel a SIVÁK, Florián. *Dějiny státu a práva v českých zemích a na Slovensku*. 2., přeprac. a dopl. vyd. Jinočany: H & H, 1993. ISBN 80-85467-61-5.
- [18.] ŠPAČEK, Vincenc. *Projevy vůle a právní úkony v občanském právu*. Nový právní řád, Svazek 21. 1. vyd. Praha: Orbis, 1953. 209 s.
- [19.] VALDHANS, Jiří. *Právní úprava mimosmluvních závazků s mezinárodním prvkem*. Beckova edice právní instituty. V Praze: C.H. Beck, 2012. ISBN 9788074004124.
- [20.] VLACHOVÁ, B. *Právo pro podnikatele*. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2020. ISBN 9788088330271.
- [21.] NOVOTNÝ, Petr; IVIČIČOVÁ, Jitka; SYRŮČKOVÁ, Ivana a VONDRÁČKOVÁ, Pavlína. *Nový občanský zákoník*. 2., aktualizované vydání. Právo pro každého (Grada). Praha: Grada Publishing, 2017. ISBN 9788027104314.
- [22.] WOLF, Manfred. GSCHNITZER, Franz. *Allgemeiner Teil des bürgerlichen Rechts*. Mnichov: C. H. Beck, 2019. ISBN 978-3-406-74624-6.

Časopisecké články

- [1.] BALARIN, J. *Poznámky k (absenci) principu dobré víry v návrhu občanského zákoníku*. Bulletin advokacie. 2011, č. 1. s. 25-34.
- [2.] GRUS Zdeněk: *Dobré mravy ve světle publikované judikatury*. Právní rozhledy. 2004, roč. 12, č. 3. ISSN 1210-641.

- [3.] HAVEL, B. *Dobré mravy a poctivý obchodní styk*, Právník, 2000, č. 1, část IV.1.
- [4.] RUBEŠ Pavel. *Dobré mravy v rukou soudců*. Právní fórum 2006, roč. 3, č. 9 Wolters Kluwer. 27. 9. 2006.
- [5.] SPÁČIL Jiří, *Nejvyšší soud České republiky: Vymezení pojmu „dobré mravy“*, Právní rozhledy, 2003, č. 6.

Zákonná úprava a IAŘ (interní akty řízení)

- [1.] Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch (ABGB), 1811, (Všeobecný občanský zákoník), Rakousko
- [2.] Bürgerliches Gesetzbuch (BGB), 1896, (občanský zákoník), Německo
- [3.] Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb (UWG) 2004, (zákon o nekalé soutěži), Německo
- [4.] Zákon č. 11/1918 Sb. z. a n., o zřízení samostatného státu československého
- [4.] Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- [5.] Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (NOZ), ve znění pozdějších předpisů

Judikatura

- [1.] Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 1190/22, ze dne 10. 1. 2023
- [2.] Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 3245/20, ze dne 11. 5. 2021
- [3.] Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. II.ÚS 996/18, ze dne 4. 6. 2019
- [4.] Nález Ústavního soudu sp. zn. II.ÚS 1782/19, ze dne 8. 10. 2019
- [5.] Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 26 Cdo 3296/2022, ze dne 20. 6. 2023
- [6.] Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Cdo 1414/2021, ze dne 28. 7. 2022
- [7.] Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 23 Cdo 397/2020, ze dne 30.11. 2020

Webové stránky a elektronické zdroje.

- [1.] Lawyers Austria. (2023). *Family Law in Austria*. Online. Dostupné z: <https://www.lawyersaustria.com/family-law-austria-2023>. [cit. 2024-02- 22].

- [2.] KROUPA Jiří. *Jeden z nejvágnějších právních pojmů*. Online. Ministerstvo vnitra, 2008.. Dostupné z <https://www.mvcr.cz/clanek/jeden-z-nejvagnejsich-pravnich-pojmu.aspx>. [cit. 2024-02- 22]
- [3.] SOJKA, Drahoslav. *Codex Theresianus*. Online. Brno: Masarykova univerzita. Dostupné z:
<https://is.muni.cz/elportal/estud/praf/ps09/codex/web/pages/codex-theresianus-texthtml>. [cit. 2024-02- 22]
- [4.] NEJVYŠŠÍ SOUD. *Objektivní promlčecí doba dle občanského zákoníku při vědomém plnění nedluhu*. Online. www.profipravo.cz. 10.11.2022. Dostupné z: https://www.profipravo.cz/index.php?page=article&id_category=71&id_article=264123&csum=c19b3a97. [cit. 2024-03-06].
- [5.] NEJVYŠŠÍ SOUD. *Neplatnost ujednání o výši úroku z prodlení pro rozpor s dobrými mravy*. Online. www.profipravo.cz. 21.02.2022. Dostupné z: https://www.profipravo.cz/index.php?page=article&id_category=71&id_article=263660&csum=f5a18247. [cit. 2024-03-06].
- [6.] NEJVYŠŠÍ SOUD. *Neplatnost výpovědi z nájmu bytu pro rozpor s dobrými mravy*. Online. www.profipravo.cz. 05.12.2017. Dostupné z: https://www.profipravo.cz/index.php?page=article&id_category=81&id_article=260286&csum=a6b84567. [cit. 2024-03-06].
- [7.] NEJVYŠŠÍ SOUD. *Zneužití výkonu absolutních práv vlastníka ochranné známky*. Online. www.profipravo.cz. 08.02.2021. Dostupné z: https://www.profipravo.cz/index.php?page=article&id_category=48&id_article=262774&csum=5b0226c7. [cit. 2024-03-06].
- [8.] ÚSTAVNÍ SOUD. *Dobré mravy při uplatnění práv ze smlouvy o úvěru*. Online. www.profipravo.cz. 04.12.2020. Dostupné z: https://www.profipravo.cz/index.php?page=article&id_category=45&id_article=262651&csum=fcc54837. [cit. 2024-03-09].
- [9.] ÚSTAVNÍ SOUD. *Dopady uplatnění neplatné rozhodčí doložky před a po 11.5.2011*. Online. www.profipravo.cz. 12.07.2019. Dostupné z: https://www.profipravo.cz/index.php?page=article&id_category=71&id_article=261521&csum=0033ac17. [cit. 2024-02-28].
- [10.] ÚSTAVNÍ SOUD. *Námítka promlčení vznesená exekutorem*. Online. www.profipravo.cz. 08.11.2019. Dostupné z:

https://www.profipravo.cz/index.php?page=article&id_category=71&id_article=261785&csum=9d355347. [cit. 2024-02-28].

[11.] ÚSTAVNÍ SOUD: *Nárok na odměnu za právní zastupování*. Online.

www.profipravo.cz. 27.01.2023. Dostupné z:

https://www.profipravo.cz/index.php?page=article&id_category=71&id_article=264282&csum=b60c1147. [cit.2024-03-05].

[12.] ÚSTAVNÍ SOUD. *Výkon práva odpovídající zákonu v rozporu s dobrými mravy*. Online. www.profipravo.cz. 11.06.2021. Dostupné z:

https://www.profipravo.cz/index.php?page=article&id_category=71&id_article=263076&csum=de3c9817. [cit. 2024-02-28].

[13.] WALKER, Lawrence J., and TAYLOR, John H. “*Family Interactions and the Development of Moral Reasoning*.” *Child Development*. Online.vol. 62, no. 2, 1991, s. 271-276. JSTOR. Dostupné z: <https://doi.org/10.2307/1131002>. [cit. 2024-02- 22].

[14.] WIDNER, Jakob. Graf & Pitkowitz Rechtsanwälte GmbH, *Základy rakouského smluvního práva*. Online. Praha, 2024. Dostupné z: <https://www.advantageaustria.org/cz/zentral/business-guide/importieren-aus-oesterreich/normen-und-recht/recht/recht.cs.html>. [cit. 2024-02-22].